

Feasibility of Using Documentary Films to Provide Policy Evidence in Evidence-Based Policy

Somayeh Labafi (Corresponding Author)

Assistant Prof., Department of Media Management, Iranian Research Institute for Information Science and Technology (IranDoc), Tehran, Iran. E-mail: labafi@irandoc.ac.ir

Mahdi Moayedi

PhD Candidate, Department of Cultural Management, Soore University, Tehran, Iran. E-mail: moayedi@soore.ac.ir

Yousef Khojir

Assistant Prof., Department of Social Communication, Soore University, Tehran, Iran. E-mail: khojir@soore.ac.ir

Abstract

Objective

Evidence-based policymaking (EBPM) has gained significant importance in recent years, particularly in the field of economics. This approach emphasizes the systematic use of the best available evidence to inform policy decisions and improve policy outcomes. While traditional sources of evidence, such as academic research and government reports, have been widely used in EBPM, the potential role of media products, especially documentary films, in providing policy evidence has not been extensively explored. Documentary films, with their ability to capture and represent real-world issues and experiences, offer a unique opportunity to gather and present evidence relevant to policymaking. These films can provide rich, nuanced, and contextual information that may not be readily available through other sources. They can also engage a wider audience and stimulate public discourse on important policy issues. However, the use of documentary films as a source of policy evidence raises several questions and challenges. How can the evidence presented in these films be assessed for quality and credibility? How can the information need of policymakers be aligned with the content of documentary films? What are the practical considerations for integrating documentary evidence into the policymaking process? This study aims to address these questions by assessing the feasibility of using documentary films to provide policy evidence in evidence-based economic policymaking in Iran. It seeks to identify the types of evidence that can be presented in economic documentary films, explore how this evidence

can be collected and applied in policymaking, and propose a practical model for integrating documentary films into the EBPM process.

Research Methodology

To achieve the research objectives, a mixed-methods approach was employed, combining qualitative and quantitative techniques. The study was conducted in two main phases. In the first phase, a qualitative content analysis was performed on a purposively selected sample of eight Iranian economic documentary films. The selection criteria included being single-episode, addressing Iran's economic problems, being recent (produced in the late 2010s), having relatively high production quality, and being accepted or awarded in domestic documentary festivals. These criteria were chosen to ensure the relevance, timeliness, and quality of the selected films. The content analysis was guided by a deductive coding framework derived from the theoretical literature on evidence-based policymaking. The framework focused on identifying the types of evidence presented in the films, such as statistical data, expert opinions, case studies, and stakeholder perspectives. It also examined how this evidence was collected, presented, and utilized within the narrative structure of the films. In addition to the content analysis, semi-structured interviews were conducted with the filmmakers and economic experts involved in the production of the selected films. These interviews provided insights into the motivations, challenges, and strategies behind the use of evidence in economic documentary filmmaking. The second phase of the study employed the Delphi method to assess the consensus among a panel of experts regarding the feasibility and potential of using documentary films as a source of policy evidence. A total of 25 experts, including policymakers, economists, and documentary filmmakers, were purposively selected to participate in the Delphi process. The Delphi process consisted of three rounds of online questionnaires. In the first round, the experts were presented with a set of 61 research propositions generated from the content analysis and interviews. These propositions covered various aspects of using documentary films in evidence-based policymaking, such as the types of evidence that can be presented, the methods of collecting and applying this evidence, and the criteria for assessing the quality and credibility of the evidence. The experts were asked to rate their level of agreement with each proposition on a 5-point Likert scale. They were also encouraged to provide qualitative comments and suggestions for refining the propositions. The responses from the first round were analyzed, and the propositions were revised based on the feedback received. In the second round, the revised propositions were presented to the experts, along with the aggregated results from the first round. The experts were asked to re-rate their level of agreement and provide further comments if necessary. This process was repeated in the third round, allowing for the refinement and consolidation of the propositions. The quantitative data from the Delphi process were analyzed using descriptive statistics, including measures of central tendency and dispersion. The qualitative comments were thematically analyzed to identify key insights and recommendations.

Findings

The content analysis of the selected economic documentary films revealed a wide range of evidence types used to support the narratives and arguments presented. These included statistical data, expert opinions, case studies, stakeholder perspectives, historical records, and visual evidence such as footage of economic activities and conditions. The films employed various methods to collect and present this evidence, such as interviews with experts and stakeholders, on-site footage of economic activities, archival research, and data visualization techniques. The evidence was often woven into the narrative structure of the films, providing context and supporting the main themes and messages. The interviews with filmmakers and economic experts highlighted the challenges and considerations involved in using evidence in documentary filmmaking. These included issues of access, bias, and the need to balance the demands of storytelling with the rigorous presentation of evidence. The Delphi process yielded a high level of consensus among the expert panel regarding the feasibility and potential of using documentary films as a source of policy evidence. Of the 61 initial propositions, 40 received a consensus score of 75% or higher, indicating strong agreement. These propositions covered key aspects such as the importance of presenting diverse types of evidence, the need for rigorous research and fact-checking, and the potential of documentary films to provide nuanced and contextual information. The experts also emphasized the importance of collaboration between policymakers, researchers, and filmmakers to ensure the relevance and applicability of documentary evidence. They suggested establishing formal partnerships, developing guidelines for evidence-based filmmaking, and creating platforms for disseminating documentary evidence to policymakers and the public. Based on the findings, a practical model was proposed for integrating documentary films into the evidence-based policymaking process. The model includes the following key components:

- Problem identification and agenda-setting: Policymakers and researchers identify key economic issues and policy priorities that could benefit from documentary evidence.
- Collaboration and co-production: Policymakers, researchers, and filmmakers collaborate to develop documentary projects that align with the identified policy needs and priorities.
- Evidence gathering and filmmaking: Filmmakers collect and present relevant evidence using rigorous research methods and engaging storytelling techniques.
- Quality assessment and review: The documentary evidence is subjected to quality assessment and review by experts to ensure its credibility, reliability, and relevance to policymaking.
- Dissemination and engagement: The documentary films are disseminated to policymakers, stakeholders, and the public through various channels, such as policy briefings, screenings, and online platforms.
- Policy impact and evaluation: The impact of the documentary evidence on policy decisions and outcomes is monitored and evaluated, informing future evidence-based filmmaking efforts.

Discussion & Conclusion

This study demonstrates the feasibility and potential benefits of using documentary films as a source of policy evidence in evidence-based economic policymaking. By leveraging the unique strengths of this media product, such as its ability to provide rich, nuanced, and contextual information, policymakers can access a diverse body of evidence to inform their decisions and improve policy outcomes. The proposed model for integrating documentary films into the EBPM process offers a practical framework for fostering collaboration between policymakers, researchers, and filmmakers. It emphasizes the importance of aligning the content of documentary films with the information needs of policymakers, ensuring the quality and credibility of the evidence presented, and engaging stakeholders throughout the policymaking process. To support the implementation of this model, several recommendations are made. These include establishing formal partnerships between policymaking institutions and documentary production teams, developing guidelines and standards for evidence-based filmmaking, creating platforms for disseminating documentary evidence, and building capacity for evidence use among policymakers and filmmakers. However, the study also acknowledges the limitations and challenges associated with using documentary films as policy evidence. These include issues of bias, subjectivity, and the potential for misrepresentation or manipulation of evidence. Addressing these challenges requires a commitment to transparency, critical reflection, and ethical standards in documentary filmmaking and evidence use. Future research could explore the application of this model in different policy contexts and domains, as well as the long-term impacts of documentary evidence on policy outcomes. Additionally, research could investigate the public reception and engagement with documentary films as a form of policy evidence, and how this influences public discourse and participation in policymaking processes. In conclusion, this study makes a significant contribution to the emerging field of evidence-based policymaking by highlighting the potential of documentary films as a valuable source of policy evidence. It offers a practical model and recommendations for integrating this media product into the policymaking process, while also acknowledging the challenges and limitations involved. By fostering collaboration, innovation, and critical reflection, this approach can contribute to more informed, inclusive, and effective policymaking in the field of economics and beyond.

Keywords: Evidence base policy, Evidence, Documentary film.

Citation: Labafi, Somayeh; Moayedi, Mahdi & Khojir, Yousef (2023). Feasibility of using documentary films to provide policy evidence in evidence-based policy. *Media Management Review*, 2(4), 486-518. (in Persian)

شاپا الکترونیکی: ۱۷۷۲-۲۸۲۱

امکان‌سنجی کاربست فیلم مستند در فراهم‌سازی شواهد سیاستی در سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد

سمیه لبافی (نویسنده مسئول)

استادیار، گروه پژوهشی مطالعات اجتماعی اطلاعات، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایراندک)، تهران، ایران. رایانامه: labafi@irandoc.ac.ir

سید مهدی مؤیدی

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت فرهنگی، دانشگاه سوره، تهران، ایران. رایانامه: moayedi@soore.ac.ir

یوسف خجیر

استادیار، گروه ارتباطات اجتماعی، دانشکده فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه سوره، تهران، ایران. رایانامه: khojir@soore.ac.ir

چکیده

هدف: با توجه به اهمیت سیاست‌گذاری شواهدمحور در حوزه اقتصاد و نقش بالقوه فیلم مستند در فراهم‌سازی این شواهد، پژوهش حاضر با هدف امکان‌سنجی کاربست فیلم مستند و پیشنهاد یک مدل کاربردی برای استفاده از این محصول رسانه‌ای در فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور اجرا شد.

روش: این پژوهش از ترکیب روش‌های کمی و کیفی بهره برده است. در بخش کیفی، با استفاده از روش نمونه‌گیری ملاکی، ۸ فیلم مستند اقتصادی با معیارهایی همچون تک‌قسمتی بودن، پرداختن به مشکلات اقتصاد ایران، جدید بودن، کیفیت نسبی بالا در تولید، حضور در بین فیلم‌های پذیرفته شده و جایزه گرفته در جشنواره‌های مستند داخلی انتخاب شد؛ سپس بر اساس کدهای قیاسی مبتنی بر ادبیات نظری رویکرد شواهدمحور، این فیلم‌ها تحلیل محتوا شدند. در بخش کمی، برای سنجش میزان اجماع در خصوص ۶۱ گزاره پژوهشی حاصل از تحلیل محتوا، از روش دلفی در سه فاز استفاده شد. جامعه آماری بخش کمی، متخصصان حوزه اقتصاد بود که از بین آن‌ها ۲۵ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد.

یافته‌ها: بر اساس تحلیل محتوای انجام شده، ۶۱ گزاره پژوهشی استخراج شد. پس سه دور اجرای دلفی، ۴۰ گزاره، نمره بالای ۷۵ درصد و ۲۱ گزاره، نمره بالای ۵۰ درصد را به دست آوردند و متخصصان آن‌ها را تأیید کردند. گزاره‌های استخراج شده دربرگیرنده این موضوعات بودند: انواع شواهد قابل ارائه در فیلم مستند، نحوه گردآوری و به‌کارگیری آن‌ها در سیاست‌گذاری اقتصادی و معیارهای کیفیت و اعتبار این شواهد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش نشان داد که فیلم مستند می‌تواند به‌عنوان ابزاری کارآمد، شواهد مورد نیاز سیاست‌گذاری اقتصادی را فراهم کند. بر این اساس، یک مدل عملیاتی برای تعامل فیلم مستند با فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور ارائه شد. همچنین برای ارتقای کیفیت و کاربردپذیری فیلم مستند اقتصادی در این زمینه، پیشنهادهایی ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد؛ شواهد؛ سیاست‌گذاری؛ فیلم مستند.

استناد: لبافی، سمیه؛ مؤیدی، سید مهدی و خجیر، یوسف (۱۴۰۲). امکان‌سنجی کاربست فیلم مستند در فراهم‌سازی شواهد سیاستی در سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد. *بررسی‌های مدیریت رسانه*، ۲(۴)، ۴۸۶-۵۱۸.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰

doi: <https://doi.org/10.22059/MMR.2024.375964.1076>

بررسی‌های مدیریت رسانه، دوره ۲، شماره ۴، صص. ۴۸۶-۵۱۸

ناشر: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

© نویسندگان

مقدمه

مخاطب، هر رسانه‌ای را دنبال کند از آن انتظاراتی نیز دارد (جفرز، اتکین و نوئندورف^۱، ۲۰۲۲). در ایران نیز بخش بزرگی از مخاطبان توقعاتی از رسانه‌ها دارند که دامنه وسیعی از این انتظارات، به بازنمایی مشکلات و پیگیری حل مسائل اجتماعی بازمی‌گردد که مهم‌ترین مشکلات اجتماعی ریشه در مشکلات اقتصادی دارند. آثار سوء اقتصاد اعم از تورم، گرانی، رکود و ناپایداری اقتصادی، تأثیرهای عمیقی بر جنبه‌های فردی و فرهنگی جوانان دارد و رهایی از این مشکلات، ایجاب می‌کند که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی، برنامه مدونی را برای اقتصاد فراهم کنند (افراسیابی و بهارلویی، ۱۳۹۹).

یکی از مفاهیم در حوزه سیاست‌گذاری، مفهوم سیاست‌گذاری شواهدمحور (EBPM)^۲ است (باسول^۳، ۲۰۱۴). نکته اصلی این نوع سیاست‌گذاری آن است که تصمیم‌های مهم باید با استفاده از بهترین منابع اطلاعاتی و به‌صورتی عینی اتخاذ شوند، نه بر اساس عقیده، تعصب یا دل‌خواه (دیویس^۴، ۲۰۰۴). در نتیجه، در رویکرد سیاست‌گذاری شواهدمحور، چنانچه فرد سیاست‌گذار معتقد است که یک سیاست خاص، در شرایطی معین مفید خواهد بود، باید بتواند شواهد مربوط به این تصمیم را ارائه دهد و بتواند میان نقش سیاست‌های پیشنهادی خود و تأثیرهای مطلوبی که مدنظر دارد، رابطه علی برقرار کند (کارتراپت و هاردی^۵، ۲۰۱۲). بدین ترتیب، باید فرایند سیاست‌گذاری را از طریق شواهد پشتیبانی کرد تا بتوان گفت در مسیر سیاست‌گذاری شواهدمحور گام برداشته شده است و بخش بزرگی از شواهد را می‌توان با ابزار پژوهش و مشاهده گردآوری کرد.

یکی از محصولات رسانه‌ای که بر پایه اسناد، اطلاعات و شواهد خلق می‌شود، ژانر رسانه‌ای مستند است. مستند از نظر لغوی به هر گونه گزارش و بازنمایی یا اجرا گفته می‌شود که در ثبت منظم یک رویداد یا تدارک یک برهان، نمادهای بصری یا کلامی را به کار می‌بندد (کیلبرن و آیزود^۶، ۱۳۸۵؛ بوردول و تامسون^۷، ۱۳۹۵). ژانر مستند و زیرژانرهای آن، این پتانسیل را دارند تا به‌عنوان یکی از کانال‌های جمع‌آوری اطلاعات و شواهد بهره‌برداری شوند؛ برای نمونه، فیتزجرالد و لو^۸ (۲۰۲۰) در یک پژوهش کیفی، از فیلم مستند به‌عنوان ابزار پژوهشی استفاده کرده‌اند.

با وجود اهمیت روزافزون سیاست‌گذاری شواهدمحور و تأکید فزاینده بر ضرورت بهره‌گیری از انواع شواهد در این فرایند، در ایران پژوهش مؤثری یافت نشد که به بررسی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های رسانه‌ها، به‌ویژه فیلم مستند، در فراهم‌سازی شواهد سیاستی پرداخته باشد. در حالی که فیلم مستند با قابلیت ثبت و بازنمایی واقعیت، برای گردآوری و ارائه داده‌ها و اطلاعات مبتنی بر مشاهده و تحقیق، پتانسیل خوبی دارد، چندان در کانون توجه پژوهشگران حوزه سیاست‌گذاری قرار نگرفته است. از سوی دیگر، اغلب مطالعات صورت گرفته در زمینه کاربرد شواهد در سیاست‌گذاری، بر

1. Jeffres, Atkin & Neuendorf
2. Evidence-Based Policymaking
3. John Boswell
4. Philip Davies
5. Cartwright & Hardie
6. Kilborn & Izod
7. Bordwell & Thompson
8. Fitzgerald & Lowe

حوزه سلامت و به‌طور خاص در بخش پزشکی مبتنی بر شواهد متمرکز بوده‌اند و به سایر حوزه‌های سیاست‌گذاری نظیر اقتصاد، توجه کمتری شده است. این در حالی است که با توجه به اهمیت تصمیم‌ها و سیاست‌های کلان اقتصادی در رفاه و معیشت شهروندان، به‌کارگیری رویکرد شواهدمحور در این حوزه نیز ضرورتی انکارناپذیر است و بایستی ابعاد و الزامات آن به‌طور عمیق بررسی شود.

بر این اساس، پژوهش حاضر درصدد است تا با تمرکز بر ظرفیت فیلم مستند در حوزه اقتصاد، به‌عنوان یکی از محصولات رسانه‌ای مغفول مانده در ادبیات سیاست‌گذاری شواهدمحور و با هدف پُر کردن خلأ مطالعاتی موجود در پیوند این دو حوزه، در جهت توسعه دانش کاربردی در استفاده از ظرفیت رسانه‌ها در فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور گام بردارد. هدف اصلی پژوهش، بررسی امکان‌سنجی استفاده از فیلم مستند در ارائه شواهد سیاستی در رویکرد سیاست‌گذاری شواهدمحور در اقتصاد ایران است. بررسی و جمع‌آوری داده‌های میدانی در خصوص میزان و نوع مستندهای تولید شده در حوزه اقتصادی در چند سال آخر دهه ۱۳۹۰، بررسی انطباق اسناد اقتصادی با شواهد مورد نیاز در سیاست‌گذاری شواهدمحور، از دیگر اهداف پژوهش است. در حوزه اقتصاد تعیین نحوه استفاده از فیلم‌ها و تولیدات مستند، به‌عنوان شواهد، در رویکرد سیاست مبتنی بر شواهد و ایجاد استانداردهای لازم برای استفاده از فیلم‌های مستند در سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد نیز از موضوعات دنبال شده است.

پیشینه نظری پژوهش

سیاست‌گذاری شواهدمحور

سیاست‌گذاری شواهدمحور رویکردی در مقابل سیاست‌گذاری مبتنی بر نظرها و عقیده‌ها^۱ است. اغلب این نظرها و عقیده‌ها، از دیدگاه‌های آزمون‌نشده افراد یا گروه‌ها نشئت می‌گیرد یا ممکن است از نگاه ایدئولوژیک، تعصبات یا حدس و گمان الهام گرفته باشد. جنبش سیاست مبتنی بر شواهد سیاست‌گذاران را ترغیب می‌کند تا سیاست‌ها را بر اساس بهترین شواهد موجود و اثربخش انتخاب کنند. در روش سیاست‌گذاری شواهدمحور آنچه اهمیت دارد، رتبه‌بندی شواهد، بر اساس ارزیابی کیفیت شواهد در حمایت از یک سیاست مشخص است. همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، این اولویت‌بندی‌ها معمولاً از طریق فراتحلیل و کارآزمایی تصادفی کنترل‌شده روی سایر روش‌های تولید شواهد انجام می‌شوند (مارکیونی و ری‌جولا^۲، ۲۰۱۹). شواهد به مجموعه‌ای از وقایع و اطلاعات گفته می‌شود که نشان می‌دهد، یک باور یا یک پیش‌فرض صحت و اعتبار دارد یا خیر. بارداج^۳ (۲۰۰۰) در تشخیص شواهد از روی معنای داده و اطلاعات تأکید می‌کند و در تحلیل سیاست‌گذاری، شواهد به اطلاعاتی اشاره دارد که باورهای جاری درباره جنبه‌های مهم یک مسئله و همچنین راه‌حل و مداخله در مسئله را تحت تأثیر قرار می‌دهند. می‌توان شواهد را به‌عنوان استدلال یا ادعایی تعریف کرد که پشتوانه اطلاعات است (کرنی^۴، ۲۰۱۶). شواهد علمی، اطلاعات تولید شده به‌روش خاص را توصیف می‌کند. برخی اصطلاح

1. Opinion-Based Policy
2. Marchionni & Reijula
3. Bardach
4. Cairney

علمی را به‌طور گسترده به کار می‌برند تا به اطلاعات جمع‌آوری‌شده سیستماتیک با استفاده از روش‌های شناخته‌شده اشاره کنند؛ در حالی که برخی دیگر، به سلسله‌مراتب خاصی از روش‌های علمی اشاره می‌کنند، مانند آزمایش تصادفی کنترل‌شده و فراتحلیل (کرنی، ۲۰۱۶).

به‌طور کلی خطامشی و فرایند اجرای سیاست‌گذاری شواهدمحور، چهار مرحله را طی می‌کند. در حالت ایدئال یک سیاست و برنامه چندین بار این چرخه را طی می‌کند و به‌طور دائم اصلاح می‌شود. دریافت بازخورد و تأمل و یادگیری در همه مراحل این چرخه ضروری است (دپارتمان برنامه‌ریزی، پایش و ارزیابی جمهوری آفریقای جنوبی^۱، ۲۰۱۴).

پیشینه تجربی پژوهش

با بررسی پیشینه مطالعاتی انجام شده، می‌توان دریافت که سیاست‌گذاری شواهدمحور، در سال‌های اخیر، به یکی از رویکردهای غالب در عرصه سیاست‌گذاری در حوزه‌های مختلف تبدیل شده است. این رویکرد بر لزوم استفاده از بهترین شواهد موجود در فرایند تصمیم‌گیری، تدوین سیاست‌ها و اجرای برنامه‌ها تأکید دارد. مطالعات متعددی در زمینه ابعاد نظری و کاربردی این رویکرد صورت گرفته است. کولیکوفسکی^۲ (۲۰۲۱) در مطالعه خود تلاش کرده است تا با ارائه یک مدل معیارسنجی مبتنی بر شواهد، شیوه‌های استاندارد معیارگذاری را با اصول مدیریت مبتنی بر شواهد تلفیق کند. او با تجزیه و تحلیل زمینه‌های تحقیقاتی مرتبط، چهار مرحله برنامه‌ریزی، انجام، بررسی و عمل را برای این مدل پیشنهاد داده و انواع شواهد مورد نیاز برای پشتیبانی از مدیریت مبتنی بر شواهد را معرفی کرده است. بنابر یافته‌های او، مدل معیارسنجی مشترک و واحدی وجود ندارد؛ اما می‌توان با رویکرد شواهدمحور به یک استاندارد قراردادی در این زمینه دست یافت. در زمینه کاربرد این رویکرد در پیشگیری از جرم نیز پژوهش‌هایی انجام شده است. کوزیارسکی و لی^۳ (۲۰۲۰) در بررسی رابطه میان سیاست‌گذاری شواهدمحور و جرایم سایبری به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از شواهد در سیاست‌گذاری مقابله با جرایم سایبری، مشابه جرایم سنتی است. آن‌ها استراتژی سه T شامل هدف‌گذاری، آزمایش و پیگیری را برای کاربست این رویکرد در حوزه جرایم سایبری ارائه دادند و راه‌کارهایی نظیر ایجاد پایگاه قوی شواهد، ارزیابی برنامه‌های پیشین و افزایش آگاهی عمومی را پیشنهاد کردند. کوردنر^۴ (۲۰۲۰) نیز در کتاب راهنمای خود، ضمن بررسی مفهوم پلیس مبتنی بر شواهد، بر اهمیت داده‌ها، تجزیه و تحلیل و تحقیقات در کنار تجربه و قضاوت حرفه‌ای پلیس برای ارائه خدمات بهتر به جامعه تأکید کرده است. او چهار مؤلفه داده‌ها، تحلیل، تحقیق و شواهد را برای تبدیل نیروی پلیس به یک سازمان مبتنی بر شواهد ضروری دانسته است. همچنین به محدودیت‌هایی نظیر تصمیم‌گیری‌های مردمی و قانونی در کنار پیشرفت‌های فناورانه در این مسیر اشاره کرده است. در حوزه پرستاری، گونزالس، هسیائو، دیس، نوویلو و گربر^۵ (۲۰۲۰) با مطالعه روی یک شیوه آموزش مبتنی بر شواهد برای دانشجویان پرستاری، نشان داده‌اند که

1. Department of Planning, Monitoring and Evaluation of the Republic of South Africa

2. Kulikowski

3. Kozarski & Lee

4. Cordner

5. Gonzalez, Hsiao, Dees, Noviello & Gerber

استفاده از روش‌های تفکر انتقادی با تکیه بر شواهد، می‌تواند به توسعه مهارت‌های حرفه‌ای در این دانشجویان منجر شود. در حوزه بانکداری نیز جکسون، پارکر، برمن و راینسون^۱ (۲۰۲۰) با اشاره به مقوله مسئولیت اجتماعی شرکتی بانک‌ها در برنامه‌های آموزشی مدارس، دستورالعمل‌های مبتنی بر شواهد برای این برنامه‌ها را بررسی کردند. آن‌ها با مرور نظام‌مند متون و ارزیابی کیفیت شواهد، پیشنهادهایی را برای بهبود این برنامه‌ها در راستای افزایش سواد مالی دانش‌آموزان و پرهیز از آسیب به کودکان ارائه کرده‌اند. از سوی دیگر سرمینتو، پولاک و سندووال^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی در زمینه مدیریت ریسک بلایای طبیعی، کاربست رویکرد مبتنی بر شواهد را در ارزیابی پروژه‌های کاهش خطر حوادث مطالعه کردند. آن‌ها ضمن تعریف این رویکرد به‌عنوان فرایندی برای تحقیق و عمل، هفت مرحله را برای ارزیابی مبتنی بر شواهد پروژه‌های کاهش خطر بلایا پیشنهاد دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که با وجود تأکید زیاد بر مفهوم شواهد در این حوزه، شواهد موجود بیشتر توصیفی هستند و برای تصمیم‌گیری و حل مسائل کافی نیستند؛ بنابراین ضرورت انجام تحقیقات بیشتر برای استفاده مؤثر از شواهد در این عرصه احساس می‌شود. اما نکته تأمل‌برانگیز آن است که با وجود گستردگی پژوهش‌ها در زمینه سیاست‌گذاری شواهدمحور، مطالعات محدودی به نقش بالقوه محصولات رسانه‌ای، به‌ویژه فیلم مستند، در فراهم‌سازی شواهد برای این رویکرد توجه کرده‌اند. فیتزجرالد و لو^۳ (۲۰۲۰) در مطالعه خود ضمن معرفی فیلم‌سازی مستند به‌عنوان روش قابل قبول برای پژوهش کیفی، معیارهای ارزیابی کیفیت داده‌های حاصل از این روش را بررسی کردند. والکر و بویر^۳ (۲۰۱۸) نیز در پژوهشی، ظرفیت فیلم به‌عنوان ابزاری برای گردآوری و انتقال یافته‌ها در کنار کاربرد آن در طرح‌های ترکیبی پژوهش را یادآور شده‌اند. در ایران هم ضابطی جهرمی و قانعی راد (۱۳۹۷) در مقاله خود به تحلیل و بررسی ویژگی‌های ساختاری، پژوهشی، زیبایی‌شناختی و محتوایی فیلم مستند توضیحی پرداختند. ایشان معتقدند که با وجود قابلیت‌های این گونه مستند در بازنمایی واقعیت، تولیدکنندگان داخلی از ویژگی‌ها و تحولات این حوزه درک عمیقی ندارند و بیشتر به آن کلیشه‌ای و تقلیدی نگاه می‌کنند.

مرور پیشینه نشان می‌دهد که تاکنون پژوهشگران حوزه‌های متنوعی، از مدیریت و اقتصاد گرفته تا پلیس، سلامت، آموزش و خدمات اجتماعی، به بررسی ابعاد گوناگون رویکرد سیاست‌گذاری شواهدمحور و کاربست آن در آن عرصه‌ها پرداخته‌اند. با وجود این، مطالعات کمتر مؤثری، به‌طور خاص بر ظرفیت فیلم مستند به‌عنوان یک محصول رسانه‌ای در فراهم‌سازی شواهد برای این رویکرد متمرکز بوده‌اند. جمع‌بندی مطالعات نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری شواهدمحور با تأکید بر شناسایی، ارزیابی و کاربرد نظام‌مند شواهد معتبر، می‌تواند کیفیت و اثربخشی تصمیم‌گیری‌ها را در حوزه‌های مختلف بهبود بخشد. با این حال برای تحقق کامل این رویکرد، لازم است که علاوه بر شواهد سنتی، ظرفیت رسانه‌ها و به‌ویژه قالب مستند نیز، در تولید و انتقال شواهد به سیاست‌گذاران مدنظر قرار گیرد. در مجموع، بر اساس مرور جامع پیشینه صورت گرفته، می‌توان گفت با وجود اهمیت و گستردگی ادبیات نظری و تجربی سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد، در این رویکرد به کارکرد بالقوه محصولات رسانه‌ای، به‌طور عام و فیلم مستند به‌طور خاص توجه چندانی نشده است. این

1. Jackson, Parker, Brennan & Robinson
2. Sarmiento, Polak & Sandoval
3. Walker & Boyer

در حالی است که با عنایت به رسالت مستندسازی در کشف و بازنمایی واقعیت‌های اجتماعی و تأثیرگذاری آن بر مخاطبان، به نظر می‌رسد این قالب رسانه‌ای می‌تواند در تأمین شواهد و پشتیبانی از سیاست‌گذاری‌های آگاهانه در حوزه اقتصاد و سایر عرصه‌ها نقش پررنگ‌تری ایفا کند.

روش‌شناسی پژوهش

مراحل اجرای پژوهش

در اینجا به‌طور کلی گام‌های اجرای پژوهش حاضر را مرور می‌کنیم و در بخش‌های بعدی، هر یک از این گام‌ها را به تفصیل شرح خواهیم داد. این پژوهش در دو مرحله مطالعاتی، تعدادی از فرایندها و روندها را شامل می‌شود که هم از رویکرد تحلیل محتوا و هم از رویکرد دلفی پنل استفاده شده است.

شکل ۱. نمودار کلی فرایند اجرای پژوهش

منبع: محقق

نمونه‌گیری مرحله اول پژوهش

تقریباً تمام فیلم‌های مستند تلویزیونی و غیرتلویزیونی موجود در آرشیو شبکه مستند سیما که تنها مرجع تولید و پخش تخصصی فیلم‌های مستند در ایران است، بررسی شد. ابتدا حدود ۵۷ مستند با موضوعات اقتصادی یافت شد که بیشتر آن‌ها مجموعه مستند بودند. در نهایت ۸ مستند مطابق شکل ۲ برای تحلیل محتوا انتخاب شد. برای روشن شدن شاخص‌های انتخاب فیلم‌های مستند، به‌منظور تجزیه و تحلیل محتوا محدودیت‌های زیر در نظر گرفته شده است:

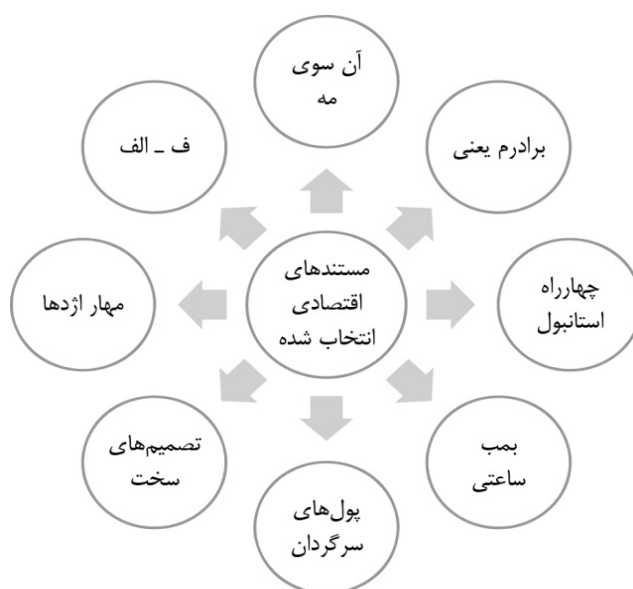
تک‌قسمتی بودن: دلیل انتخاب تک‌قسمتی بودن آن است که فیلم مستند تک‌قسمتی روی یک محور تمرکز می‌کند و در همان یک قسمت به نتیجه‌گیری می‌پردازد.

زمان مستند: معیار مستندهای نیمه‌بلند و بلند بود؛ زیرا مستندهای کوتاه این ظرفیت را ندارند که یک مسئله اقتصادی را به تفصیل بررسی کنند.

نزدیکی موضوع مرتبط: فیلم‌های مستند منتخب به‌طور خاص به مشکلات اقتصادی جامعه ایران می‌پردازند. محدوده زمانی تولید نزدیک به هم: فیلم‌ها از فیلم‌های مستند ایرانی در سال‌های پایانی دهه ۱۳۹۰ انتخاب شده‌اند. این امر تضمین می‌کند که فیلم‌ها کمابیش جدید هستند.

محدودیت دسترسی: انتخاب فیلم‌ها تحت تأثیر دسترسی محدود به تمام فیلم‌های مستند اقتصادی در ایران بوده است. منبع فیلم: فیلم‌ها از آرشیو یکی از شبکه‌های تخصصی مستند سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران انتخاب شده‌اند.

در نظر گرفتن موفقیت فیلم: فیلم‌ها جز فیلم‌های پذیرفته‌شده و جایزه گرفته در جشنواره‌های مستند داخلی بودند. با در نظر گرفتن شرایطی که بدان اشاره شد، ۸ فیلم مستند انتخاب شد.

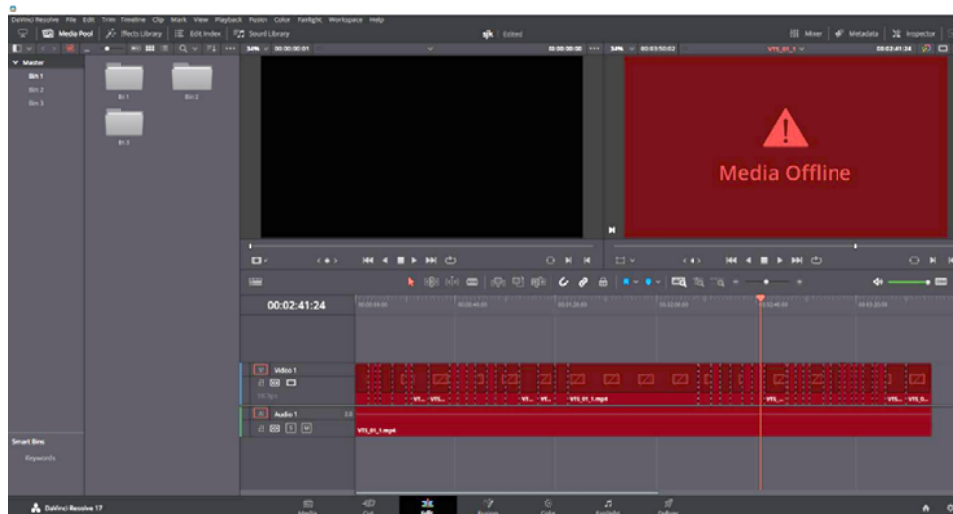

شکل ۲. مستندهای انتخاب‌شده برای انجام تحلیل محتوا

منبع: محقق

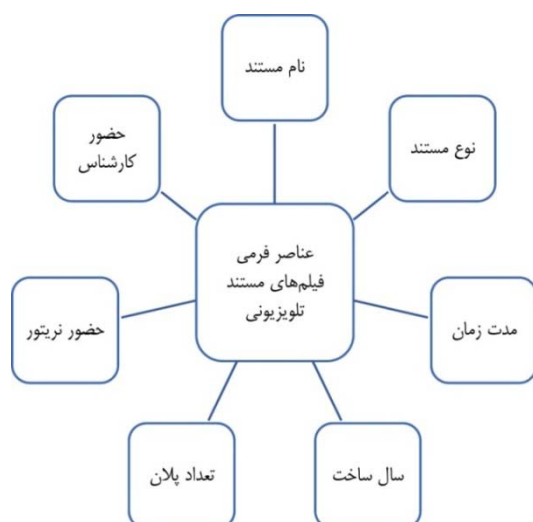
تحلیل محتوای فیلم‌های مستند

فریم‌ها وقتی کنار هم قرار می‌گیرند، نمایی از فیلم را تشکیل می‌دهند، نماها برداشت‌هایی با پیوستگی زمانی ممتد هستند و در کنار هم یک صحنه از فیلم را می‌سازند. معمولاً صحنه‌ها حداقل دارای یکی از پیوستگی‌های زمانی یا مکانی هستند. از کنار هم قرار گرفتن صحنه‌ها و نماها نیز سکانس خلق می‌شود. بنابراین در پژوهش حاضر برای شواهد تصویری، واحد تحلیل، نما یا پلان بوده است و برای شواهد صوتی نیز یک بخش دارای مفهوم کامل صوتی بوده است.

شکل ۳. تصویر نرم‌افزار داونچی ریزالو استفاده شده در تفکیک نماهای مستندها و تصویری از خط زمان این نرم‌افزار

در این پژوهش برای تحلیل محتوای مستندها در ابتدا مطابق شکل ۳، نماهای هر مستند در نرم‌افزار تدوین صدا و تصویر از هم تفکیک و شمارش شده و زمان شروع و پایان هر نما ثبت شده است. بر اساس ویژگی‌های رویکرد شواهدمحور که در مبانی نظری به‌دست آمد، انواع شواهدی که می‌توانست در یک فیلم مستند جای گیرد، از دو نقطه نظر «مارستون و واتس» و «اداره کابینه بریتانیا» فهرست شد؛ سپس در این فهرست نوع شواهد و شکل ارائه آن مشخص شد. محقق با بررسی هر نما یا پلانی که آن را در نرم‌افزار از دیگر پلان‌ها جدا کرده است، اطلاعات و شواهد درون آن پلان را فهرست کرده است.

شکل ۴. عناصر کلی قرمی و

محتوایی مستند

در ادامه با توجه به یافته‌های فصل دوم، انواع شواهد از دو رویکرد مارستون و واتس^۱ (۲۰۰۳) و اداره کابینه بریتانیا (۱۹۹۹) استخراج و در قالب یک جدول ارائه شده است. هر یک از انواع شواهد در مستند تلویزیونی با توجه به زمان ارائه

شواهد، در طول آن مستند فهرست‌بندی شده است. مستند تلویزیونی از آنجایی که از عنصر صدا و تصویر تشکیل شده است، همواره شواهد را در این دو قالب ارائه می‌دهد؛ به همین دلیل در جدول نام برده، انواع شواهد ارائه شده در فیلم‌های مستند مورد مطالعه، در قالب تصویری، صوتی و گفتار گوینده دسته‌بندی شده‌اند. جهت روشن‌تر شدن مراحل تحلیل محتوا در این پژوهش لازم است اشاره کنیم که در محتوای ویدیویی، بعد از فریم کوچک‌ترین واحد تصویری، پلان است که به آن شات نیز می‌گویند. منطقی است که آن دسته از شواهدی را که می‌توان در قالب تصویر به مخاطب ارائه داد، باید در یک پلان گنجانده و از سوی دیگر آن دسته از شواهد را که می‌توان در قالب صوت یا صدا به مخاطب ارائه داد، باید در یک بازه زمانی معین که متناسب با مدت زمان آن محتوای صوتی است، در مستند قرار داد. بنابراین شواهد تصویری را با تعداد پلان مربوط به هر کدام از شواهد می‌توان ارزیابی کرد و شواهد صوتی را می‌توان با گزاره‌های موضوعی مطرح شده در هر شواهد صوتی سنجید. باید به این موضوع توجه کرد که هرگز تعداد پلان به معنای تعداد شواهد نیست؛ زیرا ممکن است مستندساز به‌خاطر بحث زیبایی‌شناختی و هنری، برخی از شواهد را از چند زاویه و اندازه نشان بدهد که به این دلیل تعداد پلان‌ها افزایش می‌یابد. این در حالی است که شاید تنها از یکی از شواهد، چندین پلان نشان داده شود؛ اما گاهی ممکن است مستندساز هر یک از شواهد را به‌طور جداگانه در یک پلان بگنجانده که این موارد در آثار مختلف مستند متفاوت است و هر مستند در جایگاه خودش ارزیابی شود.

تحلیل محتوای فیلم مستند «آن سوی مه»

مستند «آن سوی مه»، مستندی موضوع محور است که به دنبال تبیین مزیت‌های اقتصاد بخش خصوصی بر بخش دولتی است. این مستند از زیرگونه مستند توصیفی است که قالب ساختاری آن، از کنار هم قرار دادن مصاحبه با کارشناسان و دوختن آن مصاحبه‌ها به‌وسیله یک نریشن یا روایت به یکدیگر شکل گرفته است. تعداد پلان‌های آن حدود ۶۳ پلان است. این عدد نشان می‌دهد که این مستند با زمانی بالغ بر ۳۶ دقیقه، ریتم آرامی دارد. بررسی تصاویر و پلان‌های مستند از جنبه‌های ساختاری و هنری این را نشان می‌دهد که این مستند، فاقد تنوع تصویری مطلوب برای یک مستند توضیحی است و بیشتر زمان مستند، صرف نشان دادن تصاویر کارشناسان و تصاویر تزیینی شده است تا ارائه اسناد و شواهد مورد ادعا به شکل علمی و معتبر.

جدول ۱. عناصر کلی فرمی فیلم مستند «آن سوی مه»

نام مستند	آن سوی مه
نوع مستند	توصیفی
مدت زمان	۳۹:۱۵
سال ساخت	۱۳۹۹
تعداد پلان‌ها	۶۳
حضور گوینده یا راوی	دارای راوی
تعداد حضور کارشناس	۶ نفر
سوژه مستند: از نظر شخصیت یا موضوع	موضوع محور
حوزه مرتبط با اقتصاد	مزیت‌های نظام اقتصادی خصوصی بر دولتی

		ادامه جدول ۳. انواع شواهد استفاده شده در مستند «آن سوی مه» (ترکیب رویکرد مارستون و واتس و رویکرد اداره کابینه بریتانیا)																				
		رویکرد اداره کابینه بریتانیا (۱۹۹۹)					رویکرد مارستون و واتس (۲۰۰۳)					شکل ارائه شواهد		زمان وجود شواهد بر اساس دقیقه و ثانیه	ردیف							
		پیامدهای مدل‌های اقتصادی و آماری	نتایج مشاوره‌ها	اینترنت	ارزشیابی سیاست‌های پیشین	مشاوره از ذی‌نفعان	تحقیقات موجود	پژوهش‌های منتشرشده	دانش خبرگان	مشاهدات ویژه	مشاهدات قوم‌گرایانه	خاطرات	شرح حال‌ها			متون ادبی	عکس‌ها	فایل‌های روزنامه‌ها	پرونده‌های اداری	در قالب روایت و گفتار راوی	در قالب سند صوتی	در قالب سند تصویری
			*						*			*	*					*	*	*	۱۹:۲۰	۱۷
	*		*						*			*	*					*	*	*	۲۰:۰۲	۱۸
																					۲۱:۵۹	۱۹
									*			*	*								۲۲:۳۴	۲۰
									*			*	*								۲۳:۵۵	۲۱
	*		*						*			*	*								۲۴:۲۴	۲۲
									*			*	*								۲۵:۵۸	۲۳
									*			*	*								۲۸:۰۹	۲۴
	*		*						*			*	*								۲۹:۰۹	۲۵
									*			*	*								۲۹:۵۶	۲۶
	*		*						*			*	*								۳۰:۳۳	۲۷
									*			*	*								۳۲:۰۸	۲۸
									*			*	*								۳۳:۳۳	۲۹
	*		*						*			*	*								۳۵:۱۹	۳۰
									*			*	*								۳۶:۳۸	۳۱
	*		*						*			*	*								۳۷:۵۴	۳۲

همان طور که در جدول ۲ دیده می‌شود، بیشتر شواهد در مستند «آن سوی مه» عبارت است از دانش نخبگان که در قالب مصاحبه‌های تصویری ارائه شده است و هر جا نیز از صدای نریتور یا راوی بهره گرفته شده است، فقط داده‌ها به شکل یک‌سویه و یک‌طرفه، با نمایش تصاویری تزئینی به مخاطب ارائه شده است. دانای کل یا همان راوی، به دنبال قانع کردن مخاطب به وسیله اسناد و شواهد نیست و فقط آنچه می‌خواند، به مخاطب پیش کش می‌کند و مخاطب نیز منفعل باید بدون دیدن شواهد دیداری، گفتار نریتور را به عنوان حجت بپذیرد. افزون بر آن نیز، مستندساز برای گفته‌های نخبگان مورد مصاحبه در مستند نیز هیچ شواهدی تصویری به شکل آمار رسمی، پژوهش منتشر شده یا هر مورد دیگری را که در جدول شواهد ذکر شده، ارائه نکرده است که بتواند برای محتوای مستند تلویزیونی اعتبار علمی مبتنی بر شواهد به همراه داشته باشد. در این مستند، چنانچه اعتبار نخبگانی مصاحبه‌شوندگان را به صورت پیش فرض بپذیریم، می‌توان گفت که فقط از این حیث قاعده شواهدمحور در این کار مراعات شده است. در خصوص نتایج مشاوره‌ها که در تمامی فهرست شواهد در این مستند در نظر گرفته شده است، باید گفت که چون در فرایند ساخت یک مستند تلویزیونی مستندساز برای یافتن سوژه‌ها دست به مشورت و تحقیق می‌زند، در تمامی این فهرست نتایج مشاوره‌ها برای آن شواهد در نظر گرفته شده است. در جدول ۳ اسامی چهره‌های مصاحبه‌شونده‌ها و محورهای مطرح شده توسط آنان ارائه شده است. در تمامی طول مستند، برای گفته‌های این نخبگان شواهد مبتنی بر تصویر ارائه نشده و موضوعات همگی به صورت شفاهی تشریح شده است.

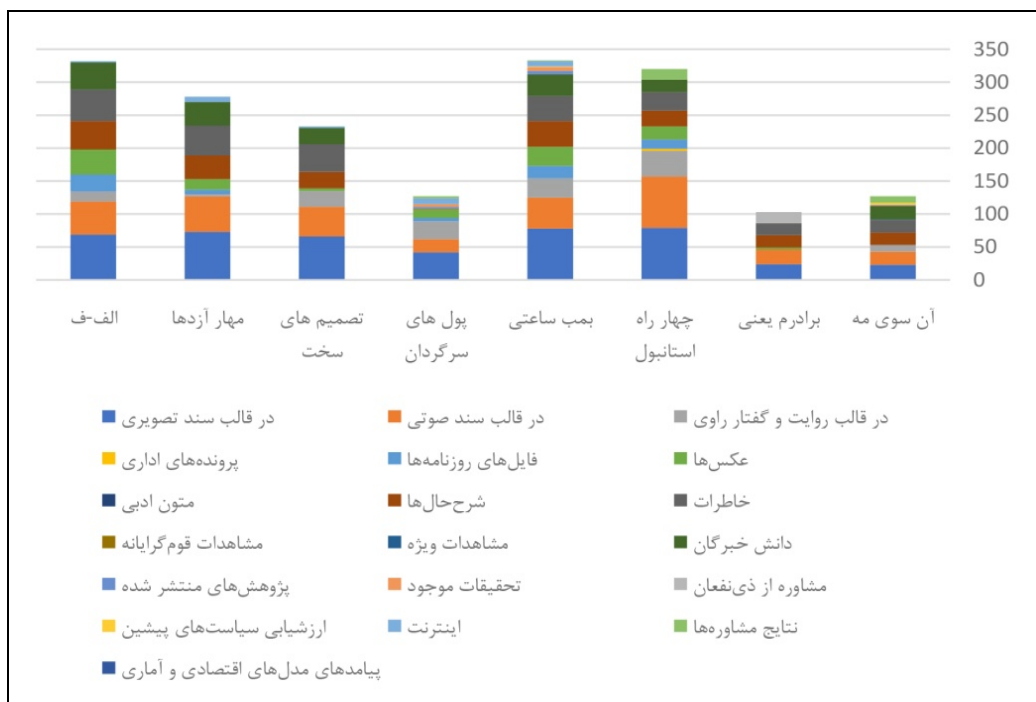
جدول ۳. اسامی نخبگان مصاحبه‌شده و زمینه تخصصی و موضوعات اشاره‌شده در فیلم مستند «آن سوی مه»

ردیف	حوزه تخصص کارشناسان	زمان استفاده از گفتار در مستند	موضوع اشاره‌شده
۱	کارشناسی صنایع	۰۲:۱۷	نقش استعمار در دولتی ماندن اقتصاد ایران و جهان سوم
۲	کارشناس اقتصاد	۰۳:۰۸	بخش خصوصی کلید توسعه است، آن هم از طریق فمیلی بیزینس، به طور نمونه کشور آلمان
۳	کارشناس انرژی	۰۵:۰۸	اصالت خصوصی‌سازی بر مبنای صلاحیت و تخصص به بخش خصوصی، میدان ندادن به بخش خصوصی در ایران خودرو
۴	کارشناس صنعت فولاد	۰۶:۵۵	بازخوانی و مقایسه تجربه موفق آلمان غربی در صنعت و اقتصاد خصوصی با تجربه ناموفق آلمان شرقی در اقتصاد دولتی
۵	کارشناس نفت و گاز	۰۹:۳۰	توجه بخش خصوصی به بهره‌وری و عملکرد و بی‌توجهی بخش دولتی به آن، بخش دولتی به دلیل بی‌توجهی به بهره‌وری هزینه‌های بیشتری را به سیستم تحمیل می‌کنند.
۶	کارشناس اقتصاد	۱۱:۳۶	GNP یا ثروت ملی فقط درآمدی که دولت ایجاد می‌کند نیست، بلکه درآمدی است که مردم از طریق بخش خصوصی ایجاد می‌کند.
۷	کارشناس انرژی	۱۲:۲۵	در ۱۵ سال اخیر، به‌رغم ورود شیوه‌های نوین مدیریت در ایران اعتبارات لازم به بخش خصوصی داده نشد.
۸	کارشناس انرژی	۱۳:۵۶	شرکت‌های خصوصی واگذار شده حیاط خلوت دولت مردان هستند و واگذاری شرکت‌های دولتی به خصوصی بر مبنای ارتباطات بوده است.

ردیف	حوزه تخصص کارشناسان	زمان استفاده از گفتار در مستند	موضوع اشاره‌شده
۹	کارشناس انرژی	۱۶:۳۸	بخش خصوصی عامل تقویت صادرات است؛ اما بخش دولتی همواره به دنبال واردات است.
۱۰	کارشناس اقتصاد	۱۷:۱۳	شرکت‌های دولتی به‌جای اینکه به مشتریان خود پاسخ‌گو باشند، به مدیران بالادستی خود که منافع آنان را تأمین می‌کردند، پاسخ‌گو هستند و این تعارض منافع ایجاد می‌کند.
۱۱	کارشناسی صنایع	۲۲:۵۵	چرخه تولید آهن به‌عنوان یک چرخه دولتی در ایران، چنانچه به‌وسیلهٔ فساد درونی، مواد اولیه تولید آهن را به‌جای تولید، به صادرات اختصاص دهد، تولید آهن در کشور کاهش و کمبود آهن باعث گرانی آهن و گرانی مسکن و ایجاد زنجیره تورمی در کشور می‌شود.
۱۲	کارشناس انرژی	۲۵:۴۱	K فاکتور، به‌عنوان شاخص سنجش بهره‌وری در ایران، چند برابر کشورهای چون کره است و این نشان از بهره‌وری پایین در حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد در ایران است.
۱۳	کارشناس صنعت فولاد	۲۸:۰۹	بخش خصوصی در دنیا چون می‌دانند هر چه بیشتر کار کنند و ابتکار به خرج دهند، درآمد بیشتری دارند، انگیزه برای بهبود دارند اما بخش خصوصی چنین نیست.
۱۴	کارشناس انرژی	۲۹:۵۶	با وجود توصیهٔ رهبر انقلاب در سال ۹۳ بر استفاده از ظرفیت‌های داخلی کشور، در کشور قوانین و مسیرهایی ایجاد می‌شود که بخش خصوصی جلو نیاید.
۱۵	کارشناس نفت و گاز	۳۲:۰۸	در طول چهل سال گذشته آن دسته از بخش خصوصی که در شرایط سخت در کشور مانده و فعالیت کرده، برادریش را ثابت کرده است و اگر آنان دیده نشوند، نوعی خیانت است.
۱۶	کارشناس اقتصاد	۳۳:۳۲	یک بخش خصوصی مؤثر می‌پذیرد که نسبت به محیط پیرامونی بی‌تفاوت نباشد، می‌پذیرد که دائماً تغییر کند و می‌پذیرد که بحران در این مکانیزم وجود دارد و تنها باید از فاجعه بگریزد.
۱۷	کارشناس انرژی	۳۶:۳۸	رهبر انقلاب ۱۰ سال پیش از اقتصاد مقاومتی سخن گفتند که بر مبنای اقتصاد درون زای برون‌گرا بود. بخش خصوصی است که می‌تواند بدون نفت اقتصاد کشور را رشد دهد و تولید ثروت کند و طبقه فقیر را هم منتفع کند.

جمع‌بندی تحلیل محتوای مستندها بر مبنای ابعاد مختلف مربوط به شواهد

پس از بررسی و استخراج شواهد موجود در هر یک از ۸ مستند به‌طور جداگانه، اکنون یافته‌ها را به‌صورت تجمیع شده ارزیابی و نتایج را به‌شکل کلی تحلیل خواهیم کرد. در این مرحله سعی شده است که با توجه به نگاه مستندساز در ترسیم یک مفهوم در قالب گزاره‌های صوتی و تصویری، شواهدی را که او در مستندها بازنمایی کرده است، دسته‌بندی کرده و میزان آن را محاسبه کنیم تا دریابیم که هر مستند، چه میزانی از شواهد را درون خود جای داده است.

شکل ۵. نمودار رتبه‌بندی فیلم‌های مستندی با بیشترین شواهد

همان گونه که شکل ۵ نشان می‌دهد، از نظر تعداد انواع شواهدی که هر مستند درون خود جای داده است، به‌ترتیب مستندهای بمب ساعتی، چهار راه استانبول، ف - الف، آن سوی مه، مهار اژدها، تصمیم‌های سخت، پول‌های سرگردان و برادرم یعنی را می‌توان نام برد.

طرح گزاره‌های پژوهشی بر اساس یافته‌های تحلیل محتوا

اکنون با توجه به یافته‌هایی که از هر فیلم مستند به‌دست‌آمده، گزاره‌های ذیل استخراج شده است؛ به این معنا که از نظر محقق، یافته‌های فهرست شده در جداول، هر کدام به مفهوم یا موضوعی اشاره دارد که در قالب گزاره‌های جدول ۴ آمده است و در نهایت قرار است در مرحله بعد، توسط نخبگان و متخصصان حوزه اقتصاد و مستند اقتصادی ارزیابی شوند.

جدول ۴. نمونه‌ای از گزاره‌های استخراج شده پژوهشی پس از تحلیل محتوای فیلم‌های مستند

ردیف	گزاره استخراج شده
۱	به‌طور اساسی هر چیزی که یک ادعا یا یک موضوع را به‌شکل صحیح، درست و منطقی ثابت کند، سند محسوب می‌شود.
۲	سندها در حقیقت شواهدی هستند که در تأیید یا رد یک موضوع آورده می‌شوند.
۳	سیاست‌گذاری اقتصادی همان تصمیم‌گیری در حوزه اقتصاد یک کشور است.
۴	درستی و نادرستی یا کارآمدی و ناکارآمدی سیاست‌گذاری‌های اقتصادی یک کشور قابل ارزشیابی و سنجش از نوع توصیفی یا کمی است.
۵	هر چیزی که اثبات کند یک تصمیم و سیاست اقتصادی کارآمد یا ناکارآمد بوده است، می‌تواند شواهد اقتصادی به حساب آورد.

ردیف	گزاره استخراج شده
۶	سیاست‌گذاری شواهدمحور در اقتصاد، یک رویکرد کاربردی و عملیاتی است تا یک رویکرد تئوریک و نظری.
۷	رویکرد سیاست‌گذاری شواهدمحور در اقتصاد ایران می‌تواند مشکلات اقتصادی ناشی از سیاست‌گذاری سنتی در گذشته را کمتر کند.
۸	علم اقتصاد، یک علم کاملاً کمی و وابسته به اعداد و ارقام است و جزء بُعد کمی، آماری و ریاضی ابعاد دیگری ندارد.
۹	شواهد در اقتصاد را می‌توان در قالب فیلم مستند بازنمایی کرد.
۱۰	استفاده از دوربین به‌عنوان ابزاری که در ساخت فیلم مستند کاربرد دارد، با فرض ثبت همه جوانب یک رویداد، وسیله‌ای قابل اعتماد برای ثبت شواهد است.
۱۱	استفاده از آرشیو تاریخی ویدیویی، روشی قابل اعتماد برای ارائه شواهد تاریخی در یک موضوع خاص در اقتصاد است.
۱۲	استفاده از نریشن (صدای راوی) در فیلم مستند، ابزاری مؤثر برای ارائه شواهد اقتصادی است.
۱۳	اسناد صوتی - تصویری آرشیوی که هم‌زمان حامل صدا و تصویر هستند، نسبت به دیگر اسنادی که تنها حامل یکی از فاکتورهای صوتی یا تصویری هستند، از ارزش شواهد بالاتری برخوردار هستند.
۱۴	پرونده‌های اداری به‌عنوان یکی از انواع شواهد در سیاست‌گذاری شواهدمحور، در استفاده از این نوع سیاست‌گذاری در اقتصاد نقش پر رنگی دارند.
۱۵	فایل‌های روزنامه‌ها به‌عنوان یکی از انواع شواهد در سیاست‌گذاری شواهدمحور، در استفاده از این نوع سیاست‌گذاری در اقتصاد نقش پر رنگی دارند.
۱۶	عکس‌ها به‌عنوان یکی از انواع شواهد در سیاست‌گذاری شواهدمحور، در استفاده از این نوع سیاست‌گذاری در اقتصاد نقش پر رنگی دارند.
۱۷	وجه تمایز یک متن ادبی از سایر متون، در اثر گذاری، احساس برانگیزی و توانایی آن در ایجاد علاقه و صمیمیت در مخاطب است؛ به عبارت دیگر یک متن ادبی، با بیان غیرمستقیم حقائق زندگی و مسائل گوناگون، مخاطب را تحت تأثیر قرار می‌دهد. متون ادبی به‌عنوان یکی از انواع شواهد در سیاست‌گذاری شواهدمحور، در استفاده از این نوع سیاست‌گذاری در اقتصاد نقش پر رنگی دارند.
۱۸	شرح‌حال‌های ثبت شده از افراد به‌عنوان یکی از انواع شواهد در سیاست‌گذاری شواهدمحور، در استفاده از این نوع سیاست‌گذاری در اقتصاد نقش پر رنگی دارند.
۱۹	گرفتن مصاحبه ویدیویی برای ثبت شرح‌حال‌ها، یک ابزار معتبر برای ثبت شواهد در اقتصاد به شمار می‌رود.
۲۰	برای ثبت شرح‌حال‌ها در سیاست‌گذاری شواهدمحور و استفاده از آن در زمینه اقتصاد، مصاحبه تصویری سطح بالاتری از شواهد را نسبت به مصاحبه صوتی ثبت می‌کند.

بر اساس تحلیل محتوای انجام شده از فیلم‌های مستند و یافته‌ها و اطلاعات استخراج شده از آن، گزاره‌هایی توسط پژوهشگر تنظیم و به نخبگان حوزه‌های اقتصاد و مستند اقتصادی ارائه شد تا در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت ارزیابی شود. تعداد گزاره‌ها در ۶۱ مورد برای ارزیابی در اختیار نخبگان قرار گرفت و نمره‌گذاری هر یک از گزاره‌های طراحی شده در مقیاس لیکرت از بین ۰ تا ۴ در نظر گرفته شده است.

شیوه گزینش مشارکت‌کنندگان در مرحله دوم

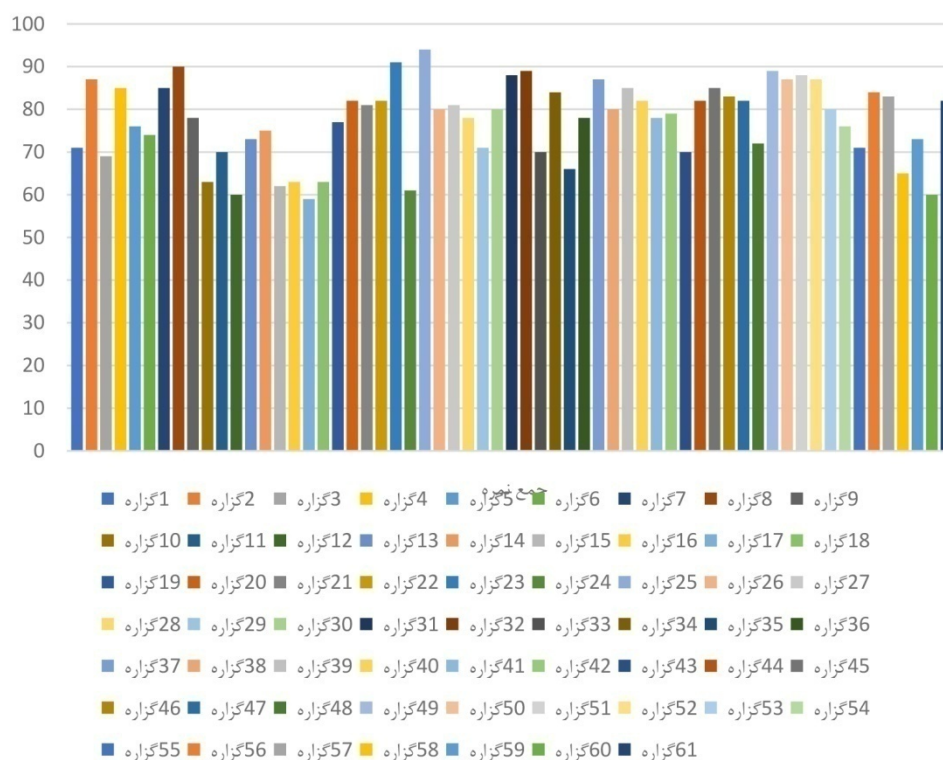
همان‌گونه که پیش از این بدان اشاره شد، مرحله دوم این پژوهش رویکرد دلفی پنل را در پیش گرفته است. مجموعه نخبگانی که می‌بایست گزاره‌های حاصل از تحلیل محتوای فیلم‌های مستند را بررسی و قضاوت کنند، با توجه به‌عنوان پژوهش، در دسته نخبگان حوزه سیاست‌گذاری اقتصاد، اجرایی اقتصاد، علم اقتصاد و مستندسازان اقتصادی قرار می‌گیرند. نخبگانی که برای ارزیابی پرسش‌نامه مقیاس لیکرت انتخاب شدند، در دسته‌بندی ذیل مطابق شکل ۶ قرار می‌گیرند. پس از طرح گزاره‌ها و پرسش‌نامه توسط پژوهشگر و انتخاب مشارکت‌کنندگان، پرسش‌نامه به‌شکل اینترنتی طراحی و بین مشارکت‌کنندگان توزیع شد. در مجموع از مجموعه اشاره‌شده در شکل ۶، تعداد ۲۵ نفر از نخبگان مرتبط با اقتصاد نسبت به گزاره‌های استخراج شده نظرشان را در مقیاس لیکرت ارائه دادند. نتایج مشارکت نیز پس از اتمام از بستر اینترنت گردآوری شد.

شکل ۶. نوع و تعداد اعضای تشکیل‌دهنده پنل دلفی

منبع: محقق

هر ۶۱ گزاره در اختیار نخبگان حوزه اقتصاد و فیلم مستند اقتصادی قرار گرفت که در ادامه از آنان به‌عنوان اعضای پنل متخصصان دلفی نام خواهیم برد و آنان به سؤال‌ها در قالب مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت پاسخ دادند و نتایج ارزیابی آنان به شکل زیر مشخص گردآوری شد.

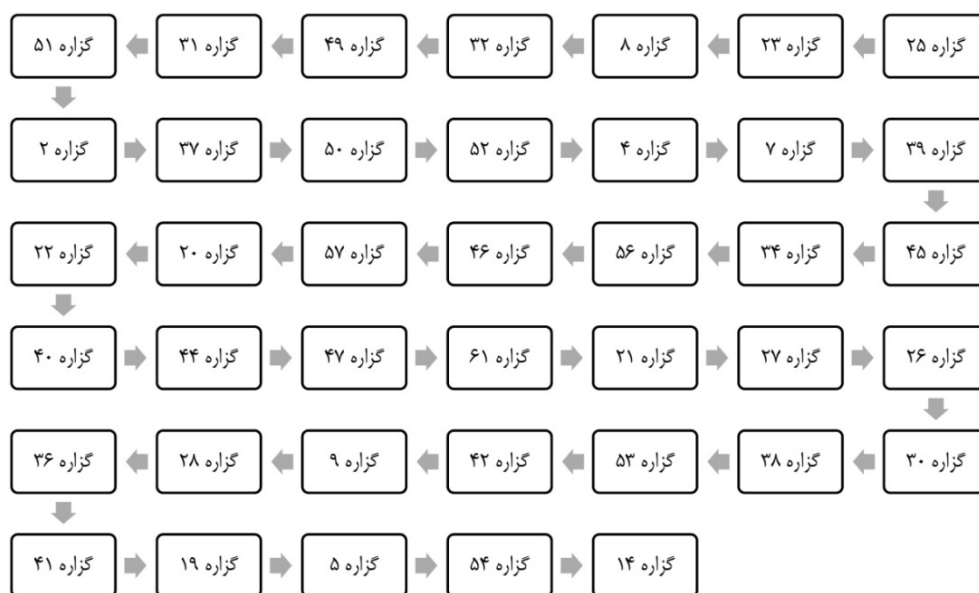

شکل ۷. نمودار نمره‌های داده شده به هر گزاره پژوهشی توسط اعضای پنل

شایان ذکر است که این گزاره‌ها خود پایه شکل‌گیری یک چارچوب در کیفیت کاربست فیلم مستند، به‌عنوان یک محصول رسانه‌ای برای دخالت و به‌کارگیری در مراحل جمع‌آوری یا بازخوردگیری در فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور، به‌طور نمونه در حوزه اقتصاد خواهد بود. باید گفت که هر یک از گزاره‌ها، چنانچه با اجماع بیشتر اعضای پنل مواجه نشود، از درجه اعتبار ساقط خواهد شد و در ادامه تحلیل‌ها از آن گزاره‌ها استفاده نخواهد شد.

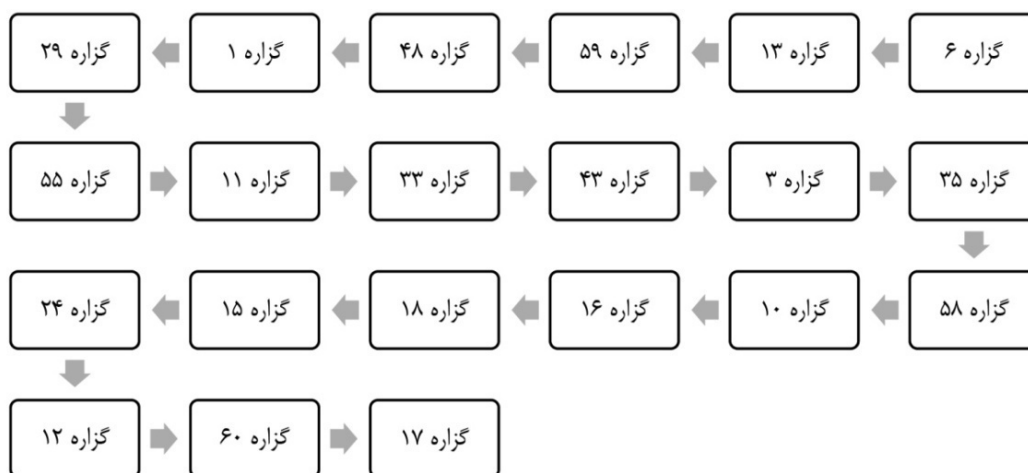
چندین رویکرد برای تعریف یا گزارش اجماع وجود دارد؛ با این حال برخی بررسی‌های نظام‌مند نشان می‌دهد که اجماع، معمولاً بر اساس درصد توافق با یک پاسخ خاص تعریف می‌شود؛ بنابراین یک درصد آستانه که همیشه یک قیاس را در اکثر مطالعات دلفی فراهم نمی‌کند، باعث شده است که محدوده ارائه شده، به‌عنوان یک اجماع قابل‌قبول، بسیار گسترده باشد، آن هم از ۵۰ - تا ۹۷ درصد و آستانه میانگین پذیرفته‌شده به‌عنوان توافق ۷۵ درصد بین شرکت‌کنندگان است (باریوس و همکاران^۱، ۲۰۲۱). ما نیز در پژوهش حاضر، گزاره‌های پژوهشی را از طریق پرسش‌نامه‌ها با شیوه ارزیابی مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت، در اختیار پنل متخصصان قرار دادیم و در نهایت، از طریق سنجش درصد فراوانی و نمرات میانگین به‌دست‌آمده از خروجی پرسش‌نامه، در نرم‌افزار اسپاس برای هر دور از فرایند دلفی، به‌طور جداگانه محاسبه و در نهایت، در مرحله‌ای که نتایج تکرار شد، فرایند متوقف شد. در پژوهش حاضر مطابق سه پژوهش از پژوهش‌های ذکر شده، برای بررسی و محاسبه اجماع از میانگین و درصد فراوانی استفاده شد.

در پایان این بخش لازم است به این موضوع اشاره شود که هیچ یک از گزاره‌ها، رویکرد موافق زیر ۵۰ درصد نداشته و در همه گزاره‌ها همه اعضای پنل بیش از ۵۰ درصد رویکرد موافق داشته‌اند و چنانچه بخواهیم اجماع اعضای پنل نسبت به گزاره‌ها را رتبه‌بندی کنیم، می‌توانیم آن را در قالب شکل ۸ نشان داد.

شکل ۸. رتبه‌بندی گزاره‌های پژوهشی دارای اجماع بالای ۷۵ درصد بر حسب نمرات اعضای پنل

همان گونه که پیش از آن نیز اشاره شد، آنچه در پژوهش‌های پیشین برای آستانه شکل‌گیری اجماع در دلفی در نظر گرفته است، میزان توافق ۷۵ درصد است.

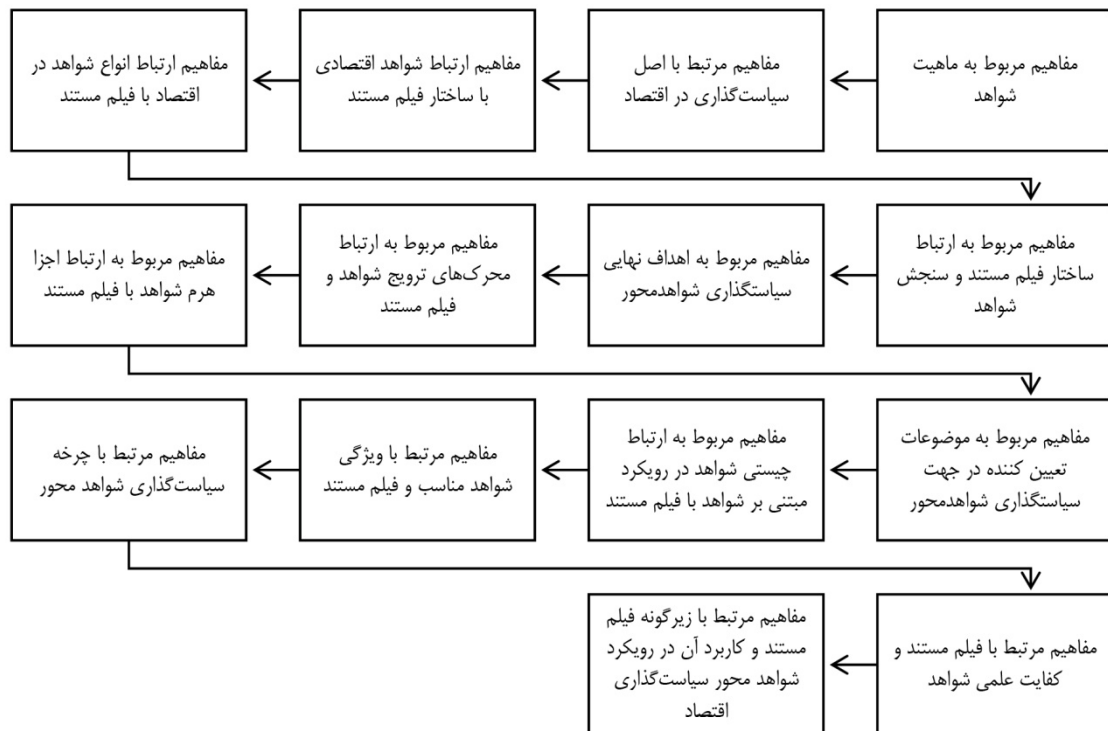
شکل ۹. رتبه‌بندی گزاره‌های پژوهشی دارای اجماع زیر ۷۵ درصد بر حسب نمرات اعضای پنل

در نتیجه گزاره‌های با اجماع زیر ۷۵ درصد که ۲۱ گزاره بودند، در دور دوم حذف شدند و در دور سوم، ۴۰ گزاره باقی مانده‌ای که دارای اجماع ۷۵ درصد به بالا بودند، مجدداً برای تکرار آزمون به پنل متخصصان سپرده شد که در نهایت همان نتایج قبلی تکرار شد. در مجموع ۴۰ گزاره دارای اجماع بالای ۷۰ درصد برای تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری پژوهش در نظر گرفته شد.

بحث و جمع‌بندی

میزان مطابقت مستندهای اقتصادی با شواهد مورد نیاز در سیاست‌گذاری

در فرایند انجام پژوهش ۸ مستند مطالعه و بررسی شد که چه شواهدی در این فیلم‌های مستند ارائه شده که برای سیاست‌گذار اقتصادی لازم است؛ به بیان دیگر، آیا شواهد ارائه شده در این فیلم‌های مستند، نیازهای سیاست‌گذار اقتصادی را در رویکرد مبتنی بر شواهد برآورده می‌کند یا این گونه نیست. در شکل ۱۰ مفاهیم گنجانده شده در گزاره‌های پژوهشی ارائه شده به اعضای پنل نشان داده شده است.

شکل ۱۰. مفاهیم گنجانده شده در قالب گزاره‌های پژوهشی

بر مبنای مفاهیم ارائه شده، برای اثبات این موضوع که اغلب شواهد در فیلم‌های مستند، شواهدی هستند که برای رویکرد مبتنی بر شواهد کاربردی هستند، سه دلیل عمده وجود دارد:

دلیل نخست اینکه همه مفاهیم اشاره شده بر مبنای چارچوب نظری این پژوهش و همچنین گزاره‌های پژوهشی استخراج شده از تحلیل محتوای مستندها، در بوتۀ آزمایش اعضای پنل، بیش از ۵۰ درصد توافق را کسب کرده‌اند. درست که درصد توافق بر سر گزاره‌ها متفاوت بود؛ اما در هر صورت، همه گزاره‌ها وفاق بیشتر اعضای پنل را به دست آورد.

دلیل دوم آن است که هر مستند بر مبنای بررسی یک مسئله ساخته شده است و در فرایند ساخت آن، به سراغ مشاوران و خبرگان آن حوزه رفته و سازنده فیلم به طور ناخودآگاه، بدون اینکه فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور را بدانند، تقریباً همان مراحل را طی کرده است که یک سیاست‌گذار اقتصادی پس از تعریف مسئله و تصمیم برای حل یک چالش اقتصادی باید طی کند؛ چرا که ماهیت هر دو بر مبنای گردآوری داده‌ها و پژوهش است و هر دو این‌ها از راه‌های مختلفی که بشر، از ابتدای حیات تا کنون به جمع‌آوری اطلاعات و شواهد مبادرت ورزیده حاصل خواهد شد.

دلیل سوم نیز این گونه اثبات می‌شود که اگر فهرست شواهد به دست آمده از مستندهای اقتصادی تحلیل شده را بررسی کنیم، به مجموع موضوعات مطابق جدول ۵ می‌رسیم. وقتی این موضوعات که در قالب شواهد در فیلم‌های مستند گردآوری شده بود، به سمع و نظر افراد شرکت کننده در پنل رسید، همگی بر اینکه همه این شواهد عینیت داشته و در فضای اقتصادی وجود دارند، اتفاق نظر داشتند؛ البته برخی از آن‌ها، برخی شواهد را حاصل اظهار نظر غیر تخصصی می‌دانستند و بر آنان نقد داشتند؛ اما جملگی بر توفیق مستند در گردآوری شواهد اتفاق نظر داشتند. آنان بر این موضوع تأکید داشتند که برخی از شواهد ارائه شده در این میان، خود چالش و مسئله بوده و برخی دیگر شواهد، خود راه‌کار حل مسائل اقتصادی هستند.

جدول ۵. شواهد اشاره شده در مستندهای اقتصادی

شواهد اشاره شده در مستندهای اقتصادی
اقتصاد دولتی دلیل واماندگی
وجود ریسک‌پذیری در بخش خصوصی
فعالیت در فروشندگی عمده مواد غذایی و مدیریت موفق منابع انسانی
صرف ارز برای واردات کالاهای لوکس
وجود بحران غلبه تعهدات بر درآمدها در صندوق‌های بازنشستگی
واگذاری بنگاه‌های غیرسودده به صندوق‌ها
بحرانی شمردن وضعیت سیستم بانکی و بدهکاری‌های معوق پس از انتخابات ۹۲
عمل ایران به تمام تعهدهای برجامی
واردات بی‌رویه کالای مشابه داخلی
تبدیل شدن مناطق آزاد به سکوی واردات به جای صادرات
افزایش واردات کالای تجملی به ۵۳ برابر
حملة سوداگرانه برای دریافت ارز دولتی
غیرشفاف و فساد خیز بودن سیستم بانکی و پولی کشور

شواهد اشاره شده در مستندهای اقتصادی

بخش خصوصی کلید توسعه
معرفی یک تولیدکننده صابون
اثر ولع مردم در خرید بر بالا رفتن تقاضا و تورم
ادعای کذب خالی بودن ذخایر کالای اساسی کشور
کسری‌های فزاینده صندوق‌ها بر اثر تغییرات جمعیتی
حرکت وزارت رفاه به سوی اجرا به جای سیاست‌گذاری و نظارت بر صندوق‌ها
حمایت خاتمی از روحانی در انتخابات ۹۶
خروج آمریکا از برجام
وجود رکود بازار داخلی
عدم وجود داده در خصوص میزان تولید داخل و کسری برای واردات
بیکاری در نتیجه تعطیلی یا پایین آمدن ظرفیت فعال کارخانه‌ها
ثبت سفارش شرکت‌های صوری
واگذاری رانتهی به جای خصوصی‌سازی
اصالت رابطه در واگذاری‌ها
موفقیت‌ها و افتخارهای واحد تولیدی در گذشته
سود بالاتر اعتماد مشتری نسبت به احتکار
هرج و مرج ناشی از اختلاف قیمت ارز دولتی با بازار
سن پایین بازنشستگی نسبت به سن بالای امید به زندگی
سوپر لیگی از مدیران در بنگاه‌های زیر مجموعه صندوق‌ها
دقیق دانستن نرخ ۴۲۰۰ برای ارز دولتی
ماندن دیگر اعضای برجام در توافق
تعطیلی تولیدی‌ها
کاهش تولید به دلیل افزایش قیمت‌ها و کاهش نقدینگی
بزرگ‌ترین فساد غیر سازمان یافته ایران با ۱۵ هزار نفر مرتبط
عدم بازگشت ارز به کشور با نرخ دولتی
سیستم اداری پر از تعارض منافع
تقویت صادرات با تقویت بخش خصوصی
ناتوانی در بازپرداخت تسهیلات بر اثر نوسان‌های ارزی
تأمین ارز سوداگری توسط بانک مرکزی
فروش ارزهای دولتی در بازار به جای وارد کردن کالا
قوانین و تصمیم‌های غیرکارشناسانه
لزوم بازگشت صندوق‌های بازنشستگی به مأموریت خود و اصلاح سیاست‌ها
واجب شمردن شرعی مالیات و جلوگیری از فرار مالیاتی
توقف همکاری شرکت‌های اروپایی از ترس تحریم آمریکا

شواهد اشاره شده در مستندهای اقتصادی

واردات کالاهای غیر ضروری با ارز ۴۲۰۰ به جای مواد اولیه و کالای اساسی
خام فروشی در صادرات
فاصله نرخ ارز دولتی با قیمت واقعی آن
گرانی مواد اولیه کارخانه‌ها
شفافیت راه رهایی از فساد اقتصادی
وجود رانت در اقتصاد دولتی
افتتاح ۱۷ کارخانه و ساخت خط تولید کارخانجات در خارج از ایران
فروش رانتی ارز بانک دولتی به صرافی‌ها
لزوم نظارت دولت از تأمین ارز تا رسیدن کالا به مصرف کننده
انتصابات غیر تخصصی و کوتاه‌مدت
حمایت دولت روحانی از مذاکره با آمریکا
تمایل اروپاییان به همکاری اقتصادی با ایران پس از برجام
معرفی سیاست‌های حکومت ایران به‌عنوان عامل انزوا و عقب‌ماندگی اقتصاد
توان و کیفیت مطلوب تولید داخل
میزان بالای کالای قاچاق
امکان ناپذیری دادن ارز به همه
تأثیر گرانی ارز بر تعدیل نیرو کارخانه‌ها و بحران اشتغال
تأکید رهبری بر استفاده از ظرفیت‌های داخلی
تولید مواد اولیه گرانول صابون و صادرات ماشین‌آلات
عدم اطلاعات دقیق از ارز گیرندگان
هدف تأمین اجتماعی تأمین آتیه طبقه کارگر
بنگاه‌داری صندوق‌ها به‌دلیل استقراض‌های دولت
انتظار مردم برای گشایش اقتصادی در برجام
امیدواری دولت ایران به همکاری اقتصادی با اروپا
پیشرفت اقتصادی ایران منوط به تغییر سیاست‌ها و تعامل با جهان
هشدار رهبری در خصوص اتکای اقتصاد به خارج
وجود قوانین و فرصت‌های بسیار به نفع دلالتان
سوء استفاده فعالان اقتصاد از تصمیم غیر عقلانی دولت
فساد کارمندان به خاطر رانت به‌وجودآمده

برای روشن‌تر شدن بحث به این موضوع اشاره می‌کنیم که اگر تا به حال سیاست‌گذاران اقتصادی بر مبنای خروجی یک محصول رسانه‌ای در ایران یک تصمیم و خط‌مشی اقتصادی را اتخاذ کرده باشند، می‌توان گفت که یک محصول رسانه‌ای توانسته است در فرایند سیاست‌گذاری اقتصادی مؤثر واقع شود، چنانچه تا کنون این اتفاق افتاده باشد، شاهدی

بر این مدعاست که محصول رسانه‌ای در هر قالبی از ژانرهای فیلم و محتوای تصویری در این فرایند مؤثر بوده است، خواه این محتوا گزارش خبری باشد، خواه اثر نمایشی و خواه اثر مستند.

بر اساس گزاره‌های ارائه شده به پند دلفی، برای تطابق یک فیلم مستند با شواهد مفید در سیاست‌گذاری اقتصادی شواهد محور باید دارای شرایط ذیل باشد:

- طرح موضوع مستند بر مبنای یک مسئله اقتصادی باشد که در دستور کار سیاست‌گذاران اقتصادی است.
- گردآوری شواهد بر مبنای پرداخت به همه جوانب یک موضوع یا یک رویداد ثبت در مستند انجام شود و به موضوعات تک بعدی نگاه نشود.
- سندها و شواهد ارائه شده باید محکم، متقن و بر مبنای ادله مورد وثوق باشد.
- تصویر اسناد و شواهد به گونه‌ای ارائه شود که گویای اصل سند باشد و ابهام بصری در آن نباشد.
- هم‌زمان از صدا و تصویر برای ارائه شواهد استفاده شود.
- ارجاعات و منابع اخذ شواهد در فیلم مستند مشخص باشد.
- در فیلم مستند شرح حال‌ها افرادی که از یک سیاست‌گذاری اقتصادی اثر می‌پذیرند نیز بازنمایی شود.
- نظر کارشناسان و دانش‌خبرگان مختلف با رویکردهای مختلف چه موافق و چه مخالف در مورد سیاست یا سیاست‌های اقتصادی مورد نظر در مستند گنجانده شود.
- مشاهدات قوم‌گرایانه در صورت کمک به تدوین سیاست اقتصادی در مستند بازنمایی شود.
- تمام مستند یا بخش‌هایی از آن بر اساس پژوهش‌های منتشر شده مرتبط با سیاست اقتصادی مورد نظر ساخته شود.
- گرفتن بازخورد از ذی‌نفعان و بازنمایی آن در فیلم مستند، در محتوای مستند دیده شود.
- ارزیابی سیاست‌های پیشین در فیلم مستند انجام شود تا سیاست‌گذار بر پیشینه سیاستی اشراف یابد.
- پیامدهای مدل‌های اقتصادی و آماری در فیلم مستند آورده شود.
- هرگز فیلم مستند فقط بر اساس مباحث نظری محض در علم اقتصاد نباشد.
- داده‌ها و شواهد آورده شده در فیلم مستند آن‌قدر با کیفیت باشند که بتواند بانک‌های اطلاعاتی با کیفیت بالا را در زمینه سیاست‌های اقتصادی تکمیل کند.
- بتواند درک متقابل اساسی بین متخصصان سیاست‌گذاری، محققان و تصمیم‌گیرندگان ایجاد کند.
- به فهم بهتر مسائل و چالش‌های اقتصادی منجر شود.
- چگونگی ارتباط شواهد با مقاصد سیاست‌گذاری اقتصادی را بررسی کند.
- کفایت علمی شواهد و استدلال‌ها در اقتصاد را مورد بررسی قرار دهد.
- افراد مؤثر در اخذ تصمیمات اقتصادی را برای پاسخ‌گویی به افکار عمومی ثبت کند.
- در هر صورت رعایت موارد مذکور شاخص‌هایی خواهند بود که تضمین می‌کند شواهد ارائه شده در فیلم مستند برای سیاست‌گذار اقتصادی در رویکرد مبتنی بر شواهد بسیار مناسب‌اند.

چگونگی به کارگیری فیلم‌های مستند به‌عنوان شواهد

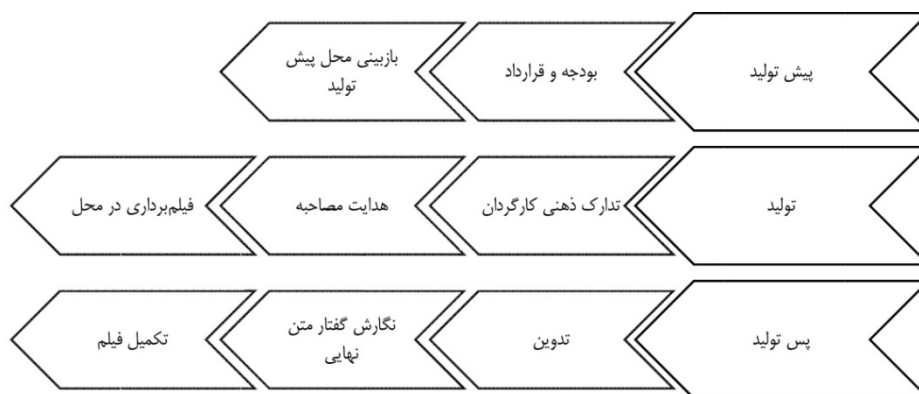
آیا مراد از چگونگی به کارگیری فیلم‌های مستند به‌عنوان شواهد، مستندهایی هستند که تا کنون موجود بوده‌اند و در زمان ساخته شدن با هدف به کارگیری آن در فرایند شواهدمحور سیاست‌گذاری اقتصاد ساخته نشده‌اند یا اینکه منظور از چگونگی به کارگیری فیلم مستند به‌عنوان شواهد، مستندهایی هستند که در آینده ساخته خواهند شد و درست برای مشارکت در فرایند سیاست‌گذاری اقتصادی مبتنی بر شواهد در نظر گرفته می‌شوند. ما برای رفع ابهام در این مورد، هر دو حالت را بررسی می‌کنیم. چنانچه تصمیم بر آن باشد تا مستندهای اقتصادی ساخته شده تاکنون به‌عنوان شواهد در نظر گرفته شود، می‌بایست فرایندی مطابق فرایند شکل ۱۱ در دستور کار قرار گیرد.

شکل ۱۱. الگوی اجرایی استفاده از مستندهای اقتصادی تولید شده در سیاست‌گذاری شواهد محور اقتصادی

پس از ارائه طرح کاربردی چگونگی استفاده از فیلم‌های مستند اقتصادی از پیش ساخته شده به‌عنوان شواهد، اکنون به راغ این مبحث می‌رویم که چگونه فیلم‌های مستندی بسازیم که در فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور در اقتصاد کاربردی باشند. پیش از ورود به این موضوع، ابتدا لازم است به فرایند تولید فیلم مستند اشاره‌هایی شود تا بتوان مدل فرایند عملیاتی ساخت مستند بر مبنای رویکرد مبتنی بر شواهد را تدوین کرد. در کتاب «مستند، از فیلم‌نامه تا تدوین»^۱ نوشته آلن روزنتال^۲ (۱۹۹۰) برای ساخت یک فیلم مستند، مراحل پیش‌تولید^۳، تولید^۴ و پس‌تولید^۵ آورده شده است. صد البته این مراحل برای هر محصول مبتنی بر محتوای تصویری به شکل حرفه‌ای چه با ساختار نمایشی و چه غیرنمایشی به همین روال است. او برای هر یک از مراحل سه‌گانه ذکر شده، زیر مجموعه‌هایی را مطابق شکل ۱۲ بیان می‌کند.

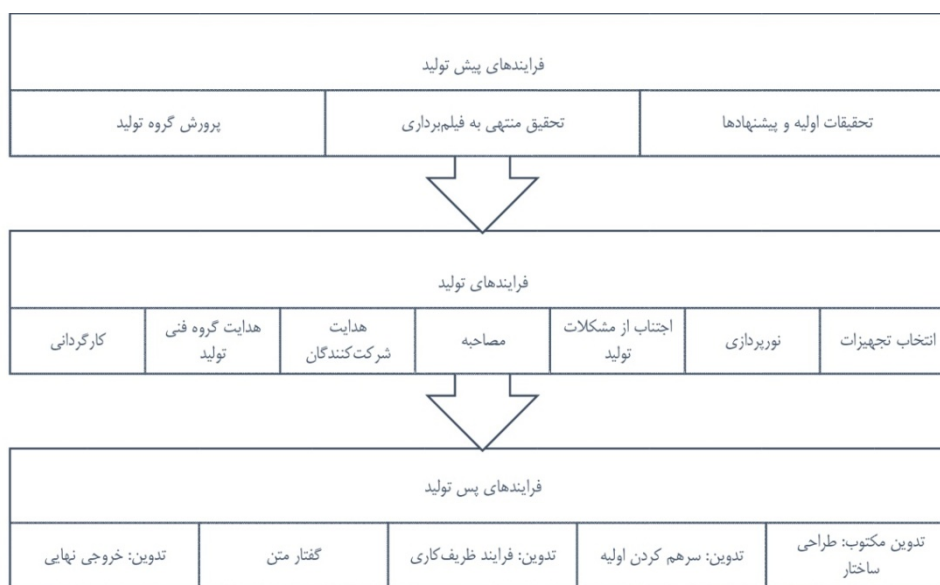
1. Writing, Directing, and Producing Documentary Films
2. Alan Rosenthal
3. Preproduction
4. Production
5. Post Production

شکل ۱۲. مراحل تولید مستند

منبع: روزنتال (۱۹۹۰)

البته فرایندهای تولید یک مستند بنابر تجربه مستندسازان، ممکن است به‌گونه دیگری باشد یا با مدلی که توسط روزنتال، رابیگر و هر نظریه‌پرداز دیگری ارائه شده است، تفاوت داشته باشد که لازم است طی پژوهش‌های دیگری در آینده فرایندهای تجربی مستندسازان ثبت علمی شود؛ اما از آنجایی که در پژوهش حاضر که یک پژوهش علمی است، نیاز به ارجاعات معتبر ضروری است، پس به مرحله رجوع می‌کنیم که این دو نظریه‌پرداز به آن اشاره کرده‌اند. در همین راستا مایکل رابیگر^۱ (۲۰۱۴) نیز در کتاب *کارگردانی مستند*^۲ مراحل تولید یک فیلم مستند را متناسب با شکل ۱۳ آورده شده است، با زیر مجموعه‌های بیشتر ذکر می‌کند.

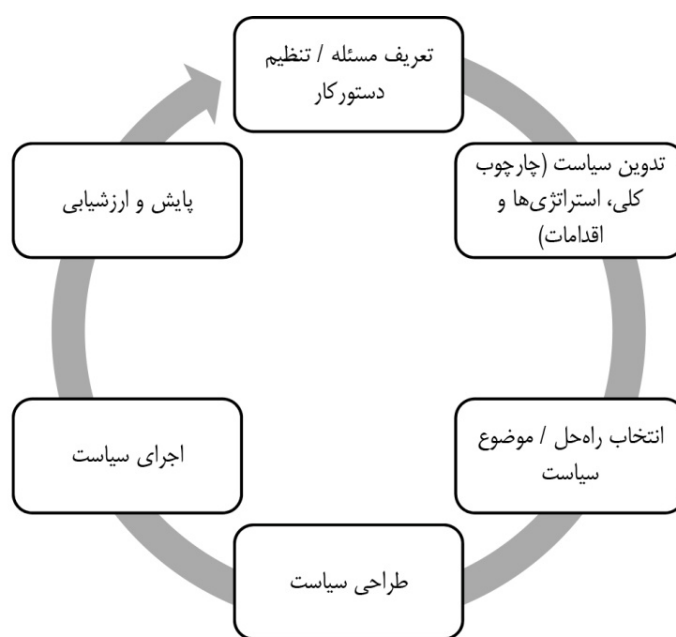

شکل ۱۳. مراحل ساخت مستند

منبع: (رابیگر، ۲۰۱۴)

1. Michael Rabiger
2. Directing the Documentary

چنانچه بخواهیم بر اساس فرایند تولید یک فیلم مستند، چارچوبی برای به‌کارگیری آن به‌عنوان شواهد در رویکرد مبتنی بر شواهد در اقتصاد تهیه کنیم، این مراحل را باید ناظر به مراحل سیاست‌گذاری شواهدمحور ببینیم. سیاست‌گذاری شواهدمحور در رویکردهای مختلف چرخه‌ای دارد و همه رویکردها در کلیات و شکل کار ساختاری نزدیک به هم دارند و عمده اختلاف آن رویکردها به موضوع در دستور کار چرخه سیاست‌گذاری بازمی‌گردد. با توجه به گزاره‌های پژوهشی که به‌عضای پنل ارائه شد، چرخه‌ای که برای فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور در اقتصاد در نظر گرفته شد تا مطالعه روی آن صورت پذیرد، چرخه‌ای است که در قالب شکل ۱۴ آورده شده است.

شکل ۱۴. مراحل چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور

مواجهه فیلم مستند با چرخه سیاست‌گذاری شواهد محور به دو شکل می‌تواند باشد:

۱. اینکه فیلم‌ساز در فیلم مستند کل این چرخه را در دستور کار خود قرار دهد و برای کل این چرخه، یک فیلم مستند بسازد؛ به عبارت دیگر، به‌وسیله یک فیلم مستند برای کل این چرخه شواهد جمع‌آوری شود.
۲. اینکه هر یک از مراحل این چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور، می‌تواند به‌وسیله یک فیلم مستند جداگانه برای سیاست‌گذاران تبیین شود و شواهدی که در هر مرحله لازم است تا سیاست‌گذار بر مبنای آن سیاست‌گذاری کند، گردآوری شود.

به نظر می‌رسد در شکل مواجهه نخست، فیلم مستند در اصل فرایند سیاست‌گذاری، مشارکت نداشته و فقط در ثبت و مستندسازی آن نقش‌آفرینی داشته است. در این حالت، مستند به‌عنوان کارکرد بهره‌برداری به‌عنوان شواهد، کاربردی نخواهد داشت، مگر آنکه با توجه به ثبت فرایند یک چرخه سیاست‌گذاری، مسیر را برای ارزیابی سیاست‌های پیشین باز کند.

در نوع دوم، مواجهه فیلم مستند با چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور، می‌توان گفت که ایدئال‌ترین شکل بهره‌گیری از فیلم مستند به‌عنوان شواهد خواهد بود. از آنجایی که چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور دارای تقدم و تأخر در انجام مراحل مربوط به آن است، پس باید برای انجام هر یک از مراحل مربوطه، یک مستند ساخت و شواهد مورد نیاز سیاست‌گذار را در آن گنجانند.

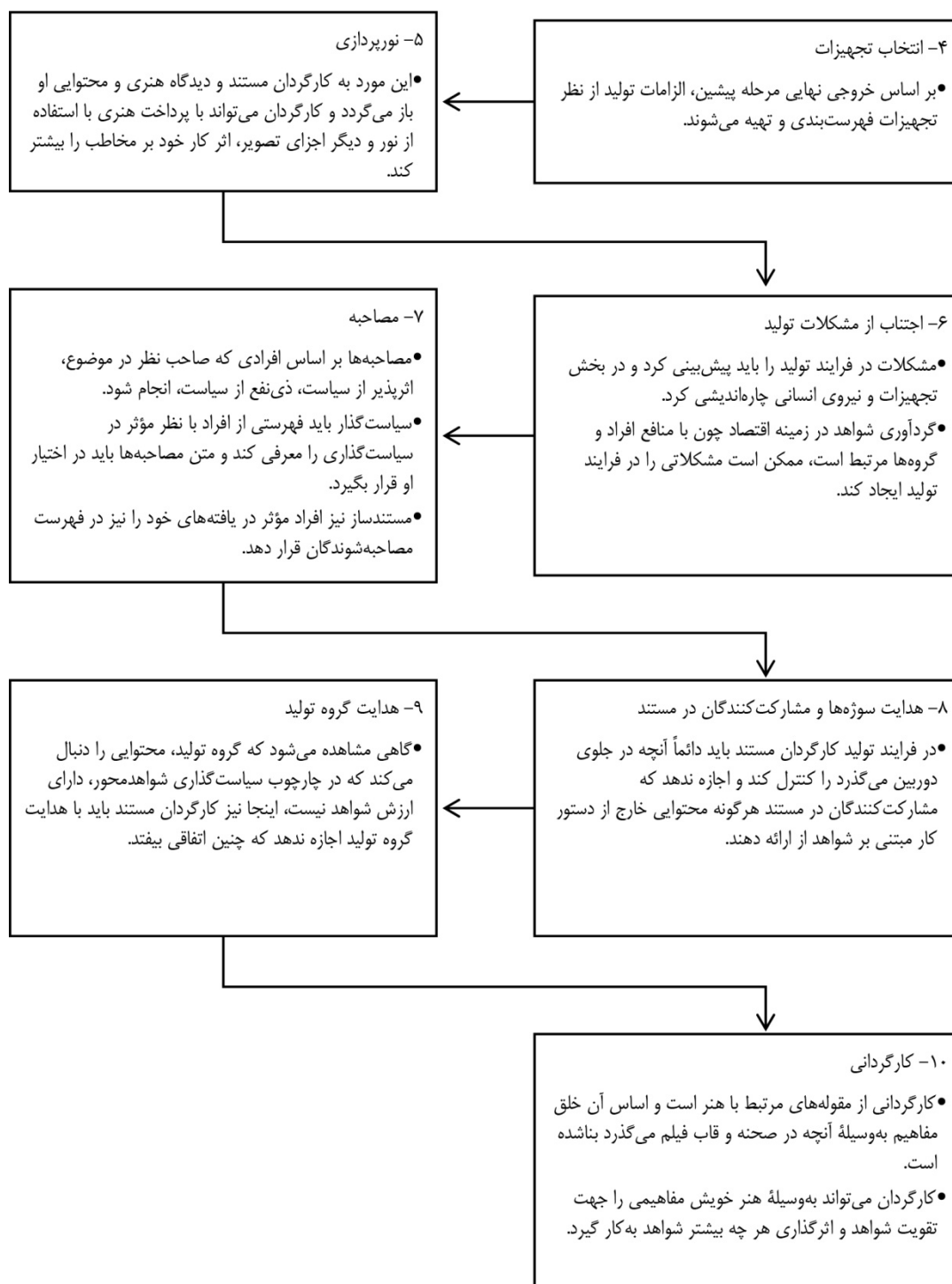
مدل عملیاتی ساخت مستند برای مرحله تعریف مسئله در چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور

سیاست‌گذار اقتصادی می‌بایست در مرحله «تعریف مسئله» یا همان «تنظیم دستور کار» که نخستین مرحله از فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور است، مستندساز را فراخوانده و گزاره‌های مربوط به مسئله و ابعاد آن را در اختیار مستندساز قرار دهد و این روال تا پایان چرخه تداوم یابد. شیوه اجرای ساخت مستند برای استفاده به‌عنوان شواهد در مرحله پیش‌تولید را می‌توان مطابق شکل ۱۵ ارائه کرد.

شکل ۱۵. الگوی اجرای پیش‌تولید مستند اقتصادی جهت کاربست در سیاست‌گذاری شواهدمحور اقتصادی

پس از انجام مرحله پیش‌تولید، نوبت به مرحله اصلی یعنی تولید می‌رسد. در این مرحله به دلیل وابسته بودن مباحث تولید محتوا و هنر به این بخش، سیاست‌گذار اقتصاد به‌طور مستقیم در آن دخالت نخواهد داشت؛ اما در هر مرحله از تولید، چنانچه شواهد و اسنادی گردآوری می‌شود، بهتر است به سمع و نظر سیاست‌گذار یا گروه سیاست‌گذاران اقتصادی برسد تا آنان به‌عنوان کسانی که در زمینه اقتصاد، اشراف کافی و وافی دارند، سیاست‌گذاری را انجام دهند. فرایند بخش تولید مستند اقتصادی شواهدمحور را می‌توان در قالب الگوی اجرایی و عملیاتی، در شکل ۱۶ مشاهده کرد.

شکل ۱۶. الگوی فرایند مرحله تولید فیلم مستند اقتصادی جهت بهره‌گیری در رویکرد شواهد محور در سیاست‌گذاری اقتصاد

پس از دو مرحله پیش‌تولید و تولید در فرایند ساخت مستند اقتصادی شواهد محور، به مرحله سوم، یعنی مرحله پس‌تولید می‌رسیم. در این مرحله با توجه به اینکه تمام کار مستندساز، اعم از پژوهش‌های اولیه و فیلم‌برداری تمام شده،

وقت نتیجه‌گیری و پیوند نهایی هر آنچه از شواهد گردآوری شده است، فرا می‌رسد. در این بخش نیز بر اساس فرایند تولید مستند، فرایندی برای تقویت رویکرد مبتنی بر شواهد در فیلم مستند را به شکل الگوی عملیاتی ارائه کرده‌ایم که مطابق شکل ۱۷ مشاهده می‌شود.

شکل ۱۷. الگوی فرایند مرحله پس تولید فیلم مستند اقتصادی جهت بهره‌گیری در رویکرد شواهدمحور در سیاست‌گذاری اقتصاد

امکان‌سنجی کاربرد محصول رسانه‌ای مستند در فراهم‌سازی شواهد در رویکرد سیاست‌گذاری شواهدمحور

فیلم مستند برای هر یک از مراحل چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور، می‌تواند یک نقش عام داشته باشد که همان ابزاری باشد برای فراهم‌سازی شواهد سیاستی. فیلم مستند اقتصادی می‌تواند این نقش را برای تک تک مراحل چرخه داشته باشد؛ اما در کنار این نقش عام، می‌تواند یک نقش خاص هم در مواجهه با برخی از فرایندهای چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور در اقتصاد داشته باشد که مهم‌ترین و مؤثرترین این نقش‌های خاص در شکل ۱۸ آمده است.

شکل ۱۸. مهم‌ترین نقش‌های کاربردی فیلم مستند اقتصادی در مراحل مختلف سیاست‌گذاری شواهدمحور اقتصادی

البته نقش‌هایی که مستند اقتصادی می‌تواند در هر مرحله از چرخه سیاست‌گذاری شواهدمحور داشته باشد، بسیار بیش از آن است که در بخش‌های قبلی به وفور از آن‌ها یاد شد؛ اما آنچه در شکل ۱۸ مشاهده می‌شود، مهم‌ترین و پررنگ‌ترین نقش‌هایی است که فیلم مستند اقتصادی می‌تواند در چرخه فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور داشته باشد.

پیشنهاد‌های کاربردی

پیشنهاد‌های کاربردی این پژوهش در دو بُعد ارتقای فرایند تحقیق و بهبود سیاست‌گذاری اقتصادی شواهدمحور با بهره‌گیری از ظرفیت فیلم مستند ارائه می‌شود.

در راستای نهادینه کردن رویکرد شواهدمحور در سیاست‌گذاری اقتصادی، پیشنهاد می‌شود ساختاری تحت عنوان «اداره کل رصد شواهدمحور» در سازمان‌های مؤثر ایجاد شود. وظیفه این اداره کل، پایش مستمر محتوای شبکه‌های

سیما و شناسایی برنامه‌های حاوی شواهد مرتبط با سیاست‌گذاری و ارسال گزارش آن به نهادهای ذی‌ربط خواهد بود. همچنین ایجاد یک بانک اطلاعاتی متمرکز و ایمن برای ثبت و تجمیع گزارش‌های دستگاه‌های اجرایی از فرایند اجرا و بازخورد سیاست‌ها ضروری است. این اطلاعات باید در دوره‌های منظم در اختیار سیاست‌گذاران قرار گیرد.

از آنجا که برخی نهادهای غیرمرتبط با تولید رسانه‌ای نیز به سفارش محتوا اقدام می‌کنند، لازم است سامانه‌ای برای ثبت اطلاعات این تولیدات ایجاد شده و اعطای مجوز به آن‌ها، منوط به ثبت در این سامانه شود. این امر به شکل‌گیری بانک جامعی از شواهد مستخرج از تولیدات تصویری در کشور منجر خواهد شد. علاوه‌براین، نهادهای سیاست‌گذار باید با همکاری مستندسازان، فهرستی از شواهد موردنیاز برای اتخاذ تصمیمات کلان را تهیه کنند و بر مبنای آن، تولید مستندهای پژوهشی را سفارش دهند.

مشارکت عمومی در فرایند سیاست‌گذاری شواهدمحور نیز حائز اهمیت است. بدین منظور ایجاد سامانه‌ای برای ثبت اسناد و گزارش‌های مردمی از اثرهای سیاست‌های اعمالی و در اختیار قرار دادن این داده‌ها به مستندسازان پیشنهاد می‌شود. نظام رتبه‌بندی دستگاه‌های سیاست‌گذار، بر مبنای میزان بهره‌گیری از شواهد در تصمیم‌گیری‌ها و پایش اجرای سیاست‌ها و تشویق نهادهای پیشرو در این عرصه نیز، می‌تواند در نهادینه‌شدن این رویکرد مؤثر باشد.

در بُعد رسانه‌ای نیز اصلاح نظام ارزیابی طرح و برنامه صداوسیما و تمرکز بیشتر بر شاخص‌های ساختاری در کنار ملاحظات محتوایی لازم است. همچنین طراحی نظام رتبه‌بندی تولیدکنندگان محتوای غیرنمایشی و مستند بر مبنای کمیت، کیفیت و اثرگذاری آثار حائز اهمیت است.

به‌طور کلی توسعه همکاری نهادمند و هدفمند میان سیاست‌گذاران، پژوهشگران و مستندسازان حول موضوعات راهبردی و بهره‌گیری از ظرفیت رسانه ملی در انتقال یافته‌ها و شواهد به سیاست‌گذاران و افکار عمومی، می‌تواند افق‌های جدیدی را در عرصه سیاست‌گذاری شواهدمحور بگشاید و زمینه را برای اتخاذ تصمیم‌های آگاهانه‌تر در حوزه اقتصاد و سایر عرصه‌ها فراهم آورد.

منابع

افراسیابی، حسین و مریم بهارلوئی (۱۳۹۹). پیامدهای تورم در زندگی روزمره جوانان طبقه پایین. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۸۰(۳۱)، ۲۷-۴۴.

بوردول، دیویدو تامسون، کریستین (۱۳۹۵). *هنر سینما* (فتاح محمدی، مترجم). تهران: مرکز.

ضابطی جهرمی، احمد؛ قانعی فرد، محمد سوران (۱۳۹۷). ساختار شناسی فیلم مستند توضیحی. *مطالعات میان رشته‌ای ارتباطات و رسانه*، ۲(۲)، ۶۵-۸۸.

کیلرین، ریچارد و جان آیزوود (۱۳۸۵). *مقدمه‌ای بر مستند تلویزیونی* (محمد تهامی‌نژاد، مترجم). تهران: اداره کل پژوهش‌های سیما.

References

- Afrasyabi, H. & Baharloui, M. (2020). Consequences of inflation in the daily lives of lower-class youth. *Applied Sociology*, 80(31), 27-44. (in Persian)
- Zabeti Jahromi, A. & Ghaanei Fard, M. S. (2018). Structural analysis of explanatory documentary films. *Interdisciplinary Studies in Communication and Media*, (2), 65-88. (in Persian)
- Bardach, E. (2000). *A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving*.
- Bordwell, D., Thomson, C. (2016). *The Art of Cinema* (Fattah Mohammadi, Trans.). Tehran: Markaz. (in Persian)
- Barrios, Maite, Georgina Guilera, Laura Nuño, and Juana Gómez-Benito. "Consensus in the Delphi Method: What Makes a Decision Change?" *Technological Forecasting and Social Change* 163 (February 1, 2021): 120484. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120484>.
- Boswell, J. (2014). Hoisted with our own petard': Evidence and democratic deliberation on obesity. *Policy Sciences*, 47(4), 345-365. <https://doi.org/10.1007/s11077-014-9195-4>
- Cairney, P. (2016). *The politics of evidence-based policy making*. Palgrave Macmillan Publishers. eBook.
- Cartwright, N. & Hardie, J. (2012). *Evidence-based policy: A practical guide to doing it better*. USA: Oxford University Press.
- Cordner, G. (2020). *Evidence-based policing in 45 small bytes*. National Institute of Justice. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice.
- Davies, P. (2004). *Is evidence-based government possible?* Jerry Lee Lecture. Available in: <https://www.eldis.org/document/A18705>
- Fitzgerald, A. & Lowe, M. (2020). Acknowledging documentary filmmaking as not only an output but a research process: A case for quality research practice. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1-7.
- Gonzalez, H. C., Hsiao, E. L., Dees, D. C., Noviello, S. R. & Gerber, B. L. (2020). Promoting critical thinking through an evidence-based skills fair intervention. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 15(1), 41-54.
- Jackson, M., Parker, L., Brennan, L. & Robinson, J. (2021). Balancing benefits: evidence-based guidelines for school-banking programmes. *International Journal of Bank Marketing*, 39(4), 678-708.
- Jeffres, L.W., Atkin, D.J. & Neuendorf, K.A. (2022). Audience genre expectations in the age of digital media-Rutledge. pdf. (n.d.)y Wright Forrester. (1961). *Industrial Dynamics* (6th, reprint ed.). M.I.T. Press.
- Kilborn, R. & Izod, J. (2006). *An Introduction to Television Documentaries* (M. Tahamizanjad, Trans.). Tehran: Sima Research Center. (in Persian)

- Koziarski, J. & Lee, J. R. (2020). Connecting evidence-based policing and cybercrime. *Policing: An International Journal*, 43(1), 198-211.
- Kulikowski, K. (2021). The model of evidence-based benchmarking: a more robust approach to benchmarking. *Benchmarking: An International Journal*, 28(2), 721-736.
- Marchionni, C. & Reijula, S. (2019). What is mechanistic evidence, and why do we need it for evidence-based policy? *Studies in History and Philosophy of Science Part A*, 73, 54-63.
- Marston, G. & Watts, R. (2003). Tampering with the evidence: a critical appraisal of evidence-based policy making. *The drawing board: An Australian review of public affairs*, 3(3), 143-163.
- Planning, Monitoring & Evaluation Department (2014). What Is Evidence-Based Policy-Making and Implementation? *Overview Paper*. Republic of South Africa, p 1-9. https://www.dpme.gov.za/keyfocusareas/evaluationsSite/Evaluations/What%20is%20EBPM%2014%2010%2013_mp.pdf
- Rabiger, M. (2014). *Directing the Documentary*. Focal Press, <https://books.google.com/books?id=A-CMngEACAAJ>.
- Rosenthal, A. (1990). *Writing, Directing, and Producing Documentary Films*. Southern Illinois University Press, <https://books.google.com/books?id=d3lZAAAAMAAJ>.
- Sarmiento, J.P., Polak, S. & Sandoval, V. (2019). An evidence-based urban DRR strategy for informal settlements. *Disaster Prevention and Management*, 28(3), 371-385. <https://doi.org/10.1108/DPM-08-2018-0263>.
- The Government's Expenditure Plans 2001-02 to 2003-04 and Main Estimates 2001-02: *Cabinet Office, Privy Council Office and Parliament*. London: Stationery Office, 2001.
- Walker, E. & Boyer, M. (2018). Research as storytelling: the use of video for mixed methods research. *Video Journal of Education and Pedagogy*, 3(1). DOI: 10.1186/s40990-018-0020-4.